

VÅRE
ROVDYR

Nr. 2/2013

Årgang 27

Forside:
Fjellrev.
Foto: Roger
Brendhagen.

www.brendhagen.no

Bakside:
En hann-
bjørn som
regjerte i
Fulufjellet
for en del
år siden.
Foto: Rune
Bjørnstad.

Våre Rovdyr

utgis av
Foreningen Våre Rovdyr

Adresse
Foreningen Våre Rovdyr
Postboks 195
2151 Årnes

Ansvarlig utgiver
Foreningen Våre Rovdyrs
styre

Redaktør
Yngve Kvebæk
Maridalsveien 225 C
0467 Oslo
22 95 08 66
yk@fvr.no

Redaksjonsmedarbeider
Viggo Ree
vr@fvr.no

Sats & layout
Yngve Kvebæk

Trykk
BK Grafisk AS
Sandefjord

Web
www.fvr.no

ISSN 0801-4728

Side 44
Rovdyr ubetydelig
for reintap

Side 46
Uglene som bor
i bakken

Side 49
Østmarkaulvene fanget på kamera

Side 50
Flere ulver i Skandinavia

Side 52
Hva mener partiene om rovdyr?

Side 56
Svensk ulve-
forvaltning ingen
dans på roser

Side 62
Mårhunden sprer
seg effektivt

Side 65
Endelig irske havørnunger

Side 66
Fjellrev 2012

Nok er nok

Så har det blitt min tur til å forsøke å fylle inn noen ord på denne tradisjonelle sida i medlemsbladet vårt. Først vil jeg takke for tilliten som styret og foreningen har gitt meg, og det føles litt rart å sitte som styreleder i en landsdekkende forening hvor det siden starten har vært med så mange dyktige folk. Jeg tenker på alt det arbeidet mine forgjengere har nedlagt som talspersoner for de mest uglesette rovfugler og rovpattedyr her til lands. Men jeg er jo ikke helt fersk, da. Jeg har vært aktiv i vår forenings forlengede arm i Østfold i 12 år. Helga Riekles, Dan Bendixen, Stein Karlsen og jeg har holdt på siden starten av FVRs arbeidsgruppe i Østfold i 2001. De siste fem årene har også Leif Jensen vært fast medlem av denne arbeidsgruppen. Mitt håp er at flere slike arbeidsgrupper skal oppstå, og hovedforeningen er klar til å yte «fødselshjelp» til trengende allierte ute i distriktene. Dette vil være viktig for rekrutteringen, vårt omdømme og oppfølging av viktige rovviltspørsmål lokalt.

Nok en ulv er skutt i Trøndelag, utenfor den vedtatte ulvesonen. Og det attpåtil etter at ulven har forsynt seg med et lam. Med over to millioner sauer på beite i Norge hvert år er snart de norske ulvene forvaltet bort til de evige jaktmarker hvis vi skal legge til grunn det gammeltestamentlige budskapet om

Bjørnehi i Våler kommune i Hedmark der det ble født to bjørnunger senvinteren 2012. Det er første gang i disse områdene i nyere tid. Foto: Rune Bjørnstad.

«Øye for øye, tann for tann». Bit for bit forvaltes norske rovdyr bort fra norsk fauna, og det uten at folkeopinionen kan gjøre noe med det så lenge norsk valgordning favoriserer distriktene. Når norske rovviltfiendtlige byråkrater og politikere kan fortsette å trekke i trådene i kulissene, uten å ha et bredt flertall bak seg i opinionen, vil nedslaktingen av jerv, ulv, gaupe og bjørn bare fortsette. De er utenfor rekkevidde av det norske folkekravet om at vi skal ha levedyktige bestander av rovdyr her til lands.

I rovviltforliket fra 2011 står det ikke noe om at alle ulver utenfor ulvesonen er fritt vilt året rundt. Forvaltningen bør derfor etter vår mening kunne ha litt is i magen og tolerere et visst tap av sau før man aksjonerer og i dette tilfellet dreper en av allerede få norske ulver.

Litt is i magen burde også viltforvaltningen hos Fylkesmannen i Østfold hatt. Istedenfor å beskytte en art som hønsehauk, fikk en hobbydueoppdretter ved et dueslag i Rolvsøy fellingstillatelse på en hønsehaukhann midt i inneværende hekkesesong! Vedtaket ble etter en ukes tid midlertidig utsatt som følge av klager. Attpåtil hekker det vandrefalk i nærområdet med den risiko for feilfelling det innebærer. Dette vedtaket lukter ikke godt! Vi må rope høyere! Vi må tilkjennegi vår harme på vegne av norsk natur. Styret vil garantert forfølge denne saken og andre illeluktende saker.

Lennart Fløseth

Rovdyr ubetydelig for reintap

Omsider er det åpenbare påvist. Rovdyrbestanden i Norge har liten innvirkning på tapet av rein. For mange rein på beitene, dårlig kondisjon på dyrene og ugunstige værforhold er de viktigste tapsårsakene.

Av Yngve Kvebæk

Så er sannheten om erstatningsordningen for tap til store rovdyr kommet på bordet, og det ser som forventet ikke pent ut. I en ny rapport fra Norsk institutt for naturforskning om reintapet i Norge er konklusjonen klar: *Resultatene gir ikke grunnlag for å si at størrelsen på gaupe- og jervebestandene er spesielt viktig verken for å forklare lav kalvetilgang, tap av rein eller negativ reintallsutvikling.*

Foreningen Våre Rovdyr har i mange år påpekt misforholdet mellom de enorme mengdene med rein som etter sigende skal være tatt av et fåtall rovdyr. Som et eksempel kan nevnes reindriftsåret 2000/2001 i Finnmark der reineierne søkte om rovvilterstatning for nesten 50.000 rein. Riktignok gikk ikke Fylkesmannen helt på limpinnen, men rundt 14.000 av dem ble faktisk erstattet til den nette sum av 20,5 millioner kroner. Hvor mange ble rent konkret påvist og beviselig drept av rovdyr? Kun 499 rein i følge Rovbasen. På den tiden var det typisk rundt 5–6 ynglinger av jerv og 3–4 ynglinger av gaupe i fylket. Ulv var så godt som fraværende og brunbjørn forekom knapt med unntak av Pasvik ved grensen til Russland. Tap som følge av ulv og bjørn ble og blir således knapt påvist. Og kongeørn er det som kjent små antall av på Finnmarksvidda uten at det synes å påvirke påståtte tap som følge av arten. I reindriftsåret 2011/2012 søkte reineierne i Finnmark om rovvilterstatning for 56.500 rein og Fylkesmannen delte rundhåndet ut 32,5 millioner kroner. Alt i alt ble kun 451 rein beviselig påvist drept av rovvilt i henhold til Rovbasen. Siden 2005 har Fylkesmannen gitt 175 millioner kroner i rovvilterstatning til 370–380 reineiere i Finnmark.

Så til rapporten hvor vi sakser fra sammen- draget og konklusjonen:

Utdrag fra: Tveraa, T., Ballesteros, M., Bårdsen, B.-J., Fauchald, P., Lagergren, M., Langeland, K., Pedersen, E. & Stien, A. Rovvilt og reindrift – Kunnskapsstatus i Finnmark – NINA Rapport 821.

En økning i rovdyrbestandene i reinbeite- områdene regnes av næringen som den viktigste enkeltfaktoren som forårsaker lav kalvetilgang, store tap av dyr og derigjennom lav produksjon i tamreinflokkene i Norge. Endringer i reintall og klimatiske forhold er imidlertid også viktige faktorer som påvirker reproduksjon og overlevelse hos rein. Gitt at predasjon har stor innvirkning på reinens demografi (kalveproduksjon og overlevelse) og bestandsdynamikk bør det kunne påvises at rovdyr holder reintallet under bæreevnen gitt av mat- tilgangen, og at predasjon er den viktigste faktoren som påvirker kalvetilgang, døds- ratene og vekstratene i reinbestandene. I forhold til mortalitet forårsaket av rovdyr er det også sentralt at den må komme i tillegg (er additiv) til mortalitet som en følge av andre forhold som for eksempel sult. Tap til rovdyr som kompenseres for gjennom en reduksjon i tap til for eksempel sult forventes ikke å påvirke kalvetilgan- gen eller vekstraten i reinbestandene.

Resultatene som presenteres gir ikke støtte til påstanden om at gaupe og jerv er den viktigste årsaken til lav kalvetilgang og høye tap i norsk reindrift. Analyser utført på nasjonal skala viser at andelen kalv som observeres pr. simle ved merking i liten grad kan forklares av størrelsen på ynglebestandene av gaupe og jerv. Derimot er det en nøye sammenheng mellom slaktevektene foregående høst, klima- tiske forhold om våren og andelen kalv som registreres pr. simle den påfølgende sommeren og høsten. Rapportert tap av

Tamrein på Magerøya, Nordkapp kommune. Foto: Arnstein Rønning/CC BY-SA 3.0.

både kalv og voksne øker med økende ynglebestander av gaupe og jerv. Negativ tetthetsavhengighet og ugunstige klima- tiske forhold var imidlertid langt viktigere faktorer for å forklare tap av både kalv og voksne dyr enn rovdyr. Reintallsutvik- lingen var i motsetning til rapporterte tap ikke relatert til størrelsen på ynglebestan- dene av gaupe og jerv. Negativ tetthetsav- hengighet og ugunstige klimatiske forhold var derimot viktig for reintallutviklingen. Dette peker mot at tapet til gaupe og jerv primært er kompensatorisk til annen mortalitet.

Den marginale effekten av rovdyr på produksjon og tap understøttes av individ- baserte studier i Nord-Trøndelag. Til tross for en intensiv utskyting av gaupe i regionen og påfølgende reduksjon i yngle- bestanden, har andelen simler som ble observert med kalv gått ned fra ca. 90 % i 2008 til 50 % i 2012. Studier av predasjon på kalv gjennom vinteren antyder et tap på ca. 15 % og intensiv utskyting av gaupe

ser ikke ut til å redusere det totale vinter- tapet. Tapet som en følge av ørn økte når gaupetapet gikk ned.

Klimaindusert tap som en følge av mangelfulle kroppsreserver framsto som den viktigste årsaken til høye tap av kalv i Nord-Trøndelag. Denne konklusjonen underbygges av at simlene i Nord-Trønde- lag var jevnstore med simler innenfor fellesbeiteområdene i Finnmark og ca. 8 kg mindre enn simlene i Sør-Trøndelag. Små simler i Sør-Trøndelag hadde større sannsynlighet for å produsere kalv enn simler fra andre deler av landet og små simler fra Nord-Trøndelag hadde lavest sannsynlighet for å produsere kalv. Den høyere sannsynligheten for at små simler i Sør-Trøndelag skulle produsere kalv, sammenlignet med resten av Reindrifts- Norge må sees i sammenheng med at ressursituasjonen gjennom vinteren i de andre områdene er dårlig som en følge av ugunstige klimatiske forhold og/eller høye reintettheter.

Effekten av kroppsstørrelse på drektighet er betydelig. Blant voksne simler større enn 60 kg er andelen drektige simler jevnt over høy i hele landet (ca. 90–95 %). Blant åringer øker drektigheten fra ca. 30 % til 90 % ved en økning i simlevektene fra 50 til 60 kg. Drekt- igheten blant kalver var lav i hele landet.

Basert på tilgjengelige data fra de individ- baserte studiene i Finnmark laget vi en aldersbestemt matrisemodell for å evaluere

effekten av høsting på reintetthet, simle- nes størrelse og reproduksjon. En relativt intensiv høsting av kalv (ca. 6 av 10 fødte kalver) var nødvendig for å holde reintallet på et nivå som maksimerer kjøttmengden som kunne høstes. Ved optimal høsting er det forventet et slakteuttak fra kalve- segmentet på rundt 17 kg pr. kvadratkilo- meter. Dette er to til tre ganger høyere uttak enn det som har vært tilfelle innenfor felles- beiteområdene i Finnmark siden 2000. For hver kg uttaket øker pr. kvadratkilometer, forventes kjøttproduksjonen innen felles- beiteområdene å økes med ca. 43 tonn.

Datagrunnlaget som er lagt fram i denne rapporten er det mest omfattende som noen gang er presentert for å avklare hvilke forhold som påvirker produksjon og tap i reindriften. Som vi har sett, gir resulta- tene ikke grunnlag for å si at størrelsen på gaupe- og jervebestandene er spesielt viktig verken for å forklare lav kalvetilgang, tap av rein eller negativ reintallsutvikling. Deri- mot gir dataene godt grunnlag for å peke på at reindriften i stor grad påvirkes av høy klimasårbarhet og negativ tetthetsavhengig- het. For å redusere tapet og øke produktivi- teten bør det derfor i større grad fokuseres på å høste av overskuddet i reinflokkene for å oppnå et reintall som er tilpasset ressurs- grunnlaget. Dette er konklusjoner som står i sterk kontrast til rådende oppfatning i reindriftnæringen, men de støttes også av tidligere funn som tilsier at tapet som voldes av rovdyr i stor grad er et kompensatorisk tap. Et mulig ankegrunnlag for denne

konklusjonen er at størrelsen på bestandene av store rovdyr ikke er tilstrekkelig god til å trekke de konklusjonene som kommer fram i denne rapporten. Det er imidlertid flere forhold som peker på at dette ikke er tilfelle. Det er god sammenheng mellom kjente bestander av gaupe og jerv, og antallet rein som blir dokumentert drept av gaupe og jerv. For gaupe er det også godt samsvar mellom bestandstørrelse basert på data fra det nasjonale overvåkningsprogram- met for store rovdyr og rekonstruksjon av bestandstørrelse basert på kohortanalyser. I informasjonen som ligger til grunn for Ressursregnskapet for reindriften har også blitt kritisert for manglende pålitelighet. Dette gjelder spesielt for andelen simler som registrert med kalv under merking ettersom dette er informasjon som ikke etterprøves eller kvalitetssikres. De indi- vidbaserte studiene som vi har gjennomført i Finnmark viser imidlertid godt samsvar mellom våre uavhengige observasjoner av kalvetilgang og det som rapporteres av næringen. Dette er forhold som tilsier at kvaliteten på dataene er tilstrekkelig god til å understøtte våre konklusjoner. En bør også huske på at det er godt samsvar mellom resultatene basert på de offentlige statistikkene og de individbaserte studiene. I tillegg finnes det etter hvert også en del studier fra Sverige og Finland som gir et svært sammenfallende bilde.

Rapporten i sin helhet kan lastes ned fra Norsk institutt for naturforskning nettsider www.nina.no.

Prærieugle i typisk hekkeområde.

Uglene som bor i bakken

Tekst & foto: Roar Solheim

I mai 2013 fikk jeg anledning til å bli bedre kjent med en av ugleverdenens mest spesielle arter, prærieugla. Det er den eneste uglearten som hekker i huler under bakkenivå, og den er knyttet til prærielandskapet. I det minste i Amerika er den like ikonisk som prærieulven og storløpegjøken, to arter som det fleste her hjemme kjenner gjennom tegnefilmene med «Per ulv» og «Bippe stankelbein».

Etter en foredragsreise til New York 1. mai fløy jeg videre til byen Pasco i det sørøstre hjørnet av staten Washington. Der ble jeg plukket opp av noen av feltmedarbeiderne til David Johnson, som er leder av Global Owl Project. En halv times kjøretur sørover bragte oss inn i staten Oregon, og til Umatilla Army Depot. Dette er et gammelt militærleir som er i ferd med å avvikles, og David har studert prærieuglene her i fire år. Jeg traff ham første gang under den fjerde internasjonale uglekongress i Nederland høsten 2007, og har siden besøkt ham et par ganger i hans hjemby Washington.

Som militærrområde er Umatilla inngjerdet og skjermet mot ytre landskapspåvirkninger som f. eks. jordbruk. Denne delen av Washington og Oregon ligger i regnskyggen mellom Kas-

kadefjellene i vest og Rocky Mountains i øst, og består av halvørken og steppelignende landskap, nesten uten trær. Hvis det ikke hadde vært for vanntilgangen fra den store Columbia River, med tilførsel fra Snake River fra øst, er det lite trolig at folk ville ha bosatt seg i dette området. Klimaet er både tørt og varmt, og allerede i de første moidagene var det svært sommerlig med omkring 30 plussgrader.

Prærieugla er litt større enn vår hjemlige perleugle og i samme slekt som kirkeugla. Den ligner ganske mye på denne, men skiller seg på at den har lengre bein. Det særskilte ved artens levevis er at den hekker i jordhuler under bakkenivå. Selv om arten heter Burrowing Owl på engelsk, og kan grave selv, så er den avhengig av å bruke jordhuler gravd ut av større dyr som præriegrevling eller præriehunder (gnagere). Begge disse artene har gått kraftig tilbake i antall, ikke minst på grunn av menneskelig forfølgelse. Dette er trolig en medvirkende årsak til at også prærieuglene er på tilbakegang over store deler av sitt utbredelsesområde. Men andre faktorer kan også være trusler mot arten, og derfor er det avgjørende å kartlegge viktige deler av prærieuglenes biologi – slik som trekkveier, vinterområder, næringsvalg og bestandsdynamikk.

Umatilla militærrområde var en gang et viktig depot for bomber og sprengstoff. Dette lå lagret i mindre, adskilte betong-

bunkere for å hindre at en eksplosjon skulle utvikle seg til en større katastrofe. Depotet rommer i dag mer enn tusen slike betongbunkere, eller igloer som David kaller dem. I en av dem har han lagret nødvendig feltutstyr for prærieuglestudiene. Dette består av feller, spader, plastdunker og dreneringsrør av plast. De siste utgjør viktige bestanddeler av de kunstige reirhulene som David har utviklet. Graving av reirganger er nemlig helt nødvendig for at uglene skal kunne hekke i området, for præriegrevlingene ble dessverre utryddet gjennom aktiv bekjempelse da militærrområdet var i bruk.

Gjennom erfaring og observasjon har David funnet ut hvor og hvordan et gunstig reirhull best kan lages. For det første bør reirhullene ligge på hauger eller høydedrag i terrenget. Det gir uglene god oversikt over landskapet omkring slik at de kan se eventuelle farer som nærmer seg. Dernest bør uglene ha en god sittepost nær reiråpningen. Hvis det ikke finnes naturlige busker, setter David opp en trestokk med en tverrpinne på toppen som sittepost. På hver reirlokaltet graves det to reirhull, slik at inngangstunnelenes åpninger ligger nær hverandre. På den måten kan ugleungene løpe mellom reirgangene når de blir halvstore, og ha mer enn én fluktmulighet dersom farer truer. Dette ser ut til å ha god effekt. Selve reirhullet lages av en halv plasttønne med et mindre hull i toppen hvor det er plass til å lime fast en plastbøtte. Denne er uten

Prærieuglehann rett før sola forsvinner under horisonten.

bunn, slik at den fungerer som en trakt ned mot reirkammeret. En like stor bøtte fylles med sand og settes som et lokk nede i denne trakten. Toppen av sandbøtta stikker som regel litt opp over bakkenivå. Bunnen av reiret havner dermed omkring 60-80 cm under bakkenivå. Det kreves derfor mye graving for å lage ferdig en ny reirplass. Heldigvis er prærieuglene populære, og det er mange som gjerne deltar som frivillige feltmedarbeidere for å hjelpe disse fuglene.

De aller fleste steder på militærdepotet er dominert av sand. Det gjør det mulig å grave ned reirdunkene. Men sanden er også viktig leveområde for præriekinnposerotter. Dette er gnagere på størrelse med en vånd, med graveklør omtrent som en muldvarp. De graver ganger under bakkenivå, og spiser røtter og knoller. Dessverre har de også en tendens til å fylle gamle prærie-

Prærieuglehann med truende positur foran reirfella hvor sangen fra en annen hann spilles (inngangen skjult i nedre venstre hjørne av bildet). Utspredning av vingene som en hissig kalkun var en side av uglens adferd som prosjektlederen ikke hadde observert tidligere.

En ny reirhule graves ned. Inngangsrøret er et ca. 3 meter langt drensør av plast, hvor sand dyttes inn langs bunnen når det hele er gravd ned.

Denne prairieugla trykker over reirhullet og stoler på kamuflasjefargene sine.

Østmarkaparet ble fotografert 28. april i år. Hvilken av dem som er hannen eller hunnen kan ikke fastslås med sikkerhet kun ut fra bildene. Foto: www.viltkamera.nina.no.

uglehull med sand, uvisst av hvilken grunn. Under graving av nye reirhull legges det derfor metallnetting i bunnen under plastdunken, slik at ikke kinnposerottene kan komme til. Vi fant stadig eldre reirhull som var helt fulle av sand, og dermed måtte spadene fram. Selv i løs sand er det tungt arbeid å grave når sola steker og temperaturen overstiger 30 plussgrader. Under slike forhold letter det at 5–8 personer kan skifte på og hjelpe til med gravingen. Godt drikke er også en nødvendighet!

Før flyreisen fra New York benyttet jeg anledningen til å kjøpe med meg et GoPro minikamera. Dette er en fantastisk innretning som både kan filme og ta enkeltbilder samtidig. Kameraet har i tillegg et utrolig spenn på fokusområdet, fra noen få centimeter foran linsa til uendelig! Dette kameraet satte jeg opp ved siden av prairieuglenes reirganger når vi skulle fange voksenfugler. Fangsten foregår ved at en rørfelle ble gravd ned som en forlengelse av reirganger, og en MP3-spiller med prairieuglerop ble plassert innenfor fella. Dette lokker hannen inn i fella, og også noen ganger hunnfuglen. Fordi hver reirplass er utstyrt med to reirganger, settes «sang»-fella

foran den tomme reirgangeren, mens en felle uten MP3-spiller settes foran reirgangeren hvor hunnen ruger.

GoPro-kameraet kan filme i flere timer, og nesten hver dag fanget det opp utrolige sekvenser som avslørte nye sider ved prairieuglenes adferd. Blant annet fikk vi fantastiske scener av hannenes trusseloppvisning mot «inntrengeren» inne i reirhullet. Flere ganger kunne vi se hvordan hannfuglen gikk fram og tilbake og ropte foran reirgangeren, mens han kikket og lette etter den ropende inntrengeren. Det virket nesten som om fuglene ikke kunne tro at den ropende fuglen faktisk satt inne i selve tunnelen! Flere ganger kikket en hann inn i hullet, men så seg så omkring i terrenget, før han omsider gikk inn i fella for å jage vekk «frekkassen».

Studiet av prairieuglene har flere hovedmålsettinger. Den viktigste er å kartlegge prairieuglenes trekkveier og vinterområder. Til dette har David benyttet lysloggere. Dette er små lysregistrerende, digitale «pakker» som monteres som en ryggsekk på fuglens rygg. I prinsippet sitter de på samme måte som en satellittsender, men de er mye mindre i

forhold til fuglens kroppsstørrelse. Disse enhetene registrerer lysintensitet gjennom året, og ved hjelp av kombinasjon av dagslengde og lys kan man beregne hvor fuglen har oppholdt seg. Slike lysloggere krever imidlertid at fuglen fanges inn igjen slik at loggeren kan tas av og avleses. Mange av prairieuglene vender tilbake til samme reirhull eller reirrområde som tidligere år, og arten er derfor velegnet for slike lysloggerstudier. Lysloggere har revolusjonert trekkfuglforskningen de senere årene. De har også bragt ny og overraskende kunnskap om prairieuglene. Som antatt trekker de fleste av dem sørover om høsten, og overvintrer i den sørvestre delen av USA eller i den nordlige delen av Mexico. Men en del hannfugler overrasker ved å fly nordover i Washington, og overvintrer i et snødekt vinterlandskap!

Studiene med lysloggere er et pågående arbeid, hvor også ugler på andre lokaliteter vil få påmontert loggere. Davids planer er å følge bestanden på militærdepotet gjennom en 12-årsperiode, slik at fuglens livsløp og bestandsdynamikk kan kartlegges. Forhåpentligvis vil ny kunnskap gi grunnlag til å kunne bevare denne utrolige og spennende arten i det amerikanske prairie-landskapet.

Prosjektleder David Johnson (nr. 2 fra høyre) med noen av sine ivrige medhjelpere under fangst og ringmerking av prairieugler.

Prarieulv i prairie-landskap.

Østmarkaulvene fanget på kamera

For første gang er ulveparet som har slått seg ned i Østmarka utenfor Oslo blitt fotografert sammen. De unike bildene ble tatt 28. april i år av et viltkamera som tilhører Norsk institutt for naturforskning (NINA).

– NINA har flere viltkameraer i Østlandsområdet som er ment å ta bilder av gaupe, og det var ved gjennomgangen av bildene fra ett av disse kameraene at den overraskende oppdagelsen ble gjort. Bildene viste to ulver som i samme tidsrom vandrer forbi kameraet, sier Morten Kjørstad – leder i Rovdata.

Ulvene vandrer forbi kameraet i 07–08-tiden om morgenen den 28. april, og ser ut til å være upåvirket av kameraets tilstedeværelse.

Unike bilder

Det var i januar i år at Rovdata kunne informere om at et ulvepar hadde slått seg ned i et revir i Østmarka utenfor Oslo. Etableringen kunne slås fast ut fra funn av spor på snø i området og DNA-analyser av ekskrementer fra dyrene.

Personell fra Statens naturoppsyn (SNO) og Høgskolen i Hedmark har fulgt sporene til ulvene en rekke ganger gjennom vinteren, men Rovdata kjenner ikke til tilfeller hvor ulvene har blitt avbildet før nå.

– Noen få har sett ulvene, men vi kjenner ikke til tilfeller hvor dyrene har blitt fanget på film. Dette er helt unike bilder, forteller Kjørstad.

En privatperson fikk i fjor høst foto av en ulv i området, som sannsynligvis var av en av ulvene i parene. Det er imidlertid uklart om det var hannen eller tisper som ble avbildet.

Sannsynlig med valper

I vinter ble det ved sporinger på snø registrert at tisper hadde løpetid og parene så ut til å ha brunstadsferd, og Kjørstad uttalte at det var sannsynlig at parene ville få valper nå i vår. Bildene gir ikke flere svar, men den ene ulven ser tydelig rundere ut enn den andre.

– Vi skal være forsiktige med å spekulere for mye ut fra disse bildene. Det er ikke mulig å slå fast med sikkerhet hvem av ulvene som er hannen og hvem som er tisper ut fra bildene alene, sier han.

– Hvis den ulven som på bildene ser tydelig rundere ut er tisper, så er det imidlertid nærliggende å tenke at hun er med valper. Det vil i så tilfelle bli første gang på veldig mange tiår at det blir født ulvevalper i Østmarka, fortsetter han.

I Skandinavia blir ulvevalper født sist i april eller i mai. Hvis det har blitt født valper i Østmarka i år, så må det altså ha skjedd i denne perioden. Rovdata vil informere om eventuelt valpekull i Østmarka eller andre steder i Norge så snart det blir dokumentert gjennom bestandsovervåkingen.

Første bildet av ulv

Det var et viltkamera som er satt opp av forskere fra NINA som fotograferte begge ulvene nå i april. NINA-forskerne har satt opp viltkameraer i Østmarka og andre utvalgte steder på Østlandet for å undersøke om kameraene kan brukes i den årlige overvåkingen av gaupe i Norge. Målet er å teste om viltkameraer kan brukes til å registrere familiegrupper av gaupe i områder med lite snø.

– Over de tre siste vintrene har vi fått mer enn titusen bilder og av mange forskjellige dyrearter, men dette er første gang vi har fått foto av ulv. Det er jo morsomt at vi nå fikk bilder av akkurat disse dyrene som så mange har meninger om og det er stor interesse rundt, sier forsker John Odden i NINA.

– Det vil bli interessant å se om kamera-metoden også kan dokumentere ulvevalper i Østmarka etter hvert, legger han til.

Du kan følge med «live»

Forskningen har så langt vist at man fanger opp de aller fleste gaupene i bestanden med viltkamera, og at metoden bidrar til å dempe konfliktene rundt hvor store gaupebestandene er. En viktig bieffekt av metoden kan være at man samtidig overvåker endringer i bestanden hos andre villarter.

Alle dyrebilder tatt av viltkameraene legges ut på nettsiden <http://viltkamera.nina.no>, med unntak av i tiden hvor dyrene får unger.

Flere ulver i Skandinavia

Den skandinaviske ulvebestanden vokser – hovedsakelig i Sverige.

Det viser en ny foreløpig statusrapport fra overvåkingen av ulv, som Høgskolen i Hedmark har laget på oppdrag fra Rovdata.

Det er beregnet at det i vinter var 350–410 ulver i Skandinavia og de fleste av disse, 270 til 330, var kun i Sverige. Rundt 30 ulver (28–32) hadde helnorsk tilhold, mens omtrent 50 ulver hadde tilhold i begge land. Dette er totalantall ulv som er utregnet på grunnlag av antall påviste ynglinger. På norsk side har man i tillegg til dette en bestandsovervåking ved sporing på snø kombinert med DNA-analyser og telling på individnivå som målsetting. Med denne metoden har man i vinter påvist 42–46 ulver med kun tilhold i Norge.

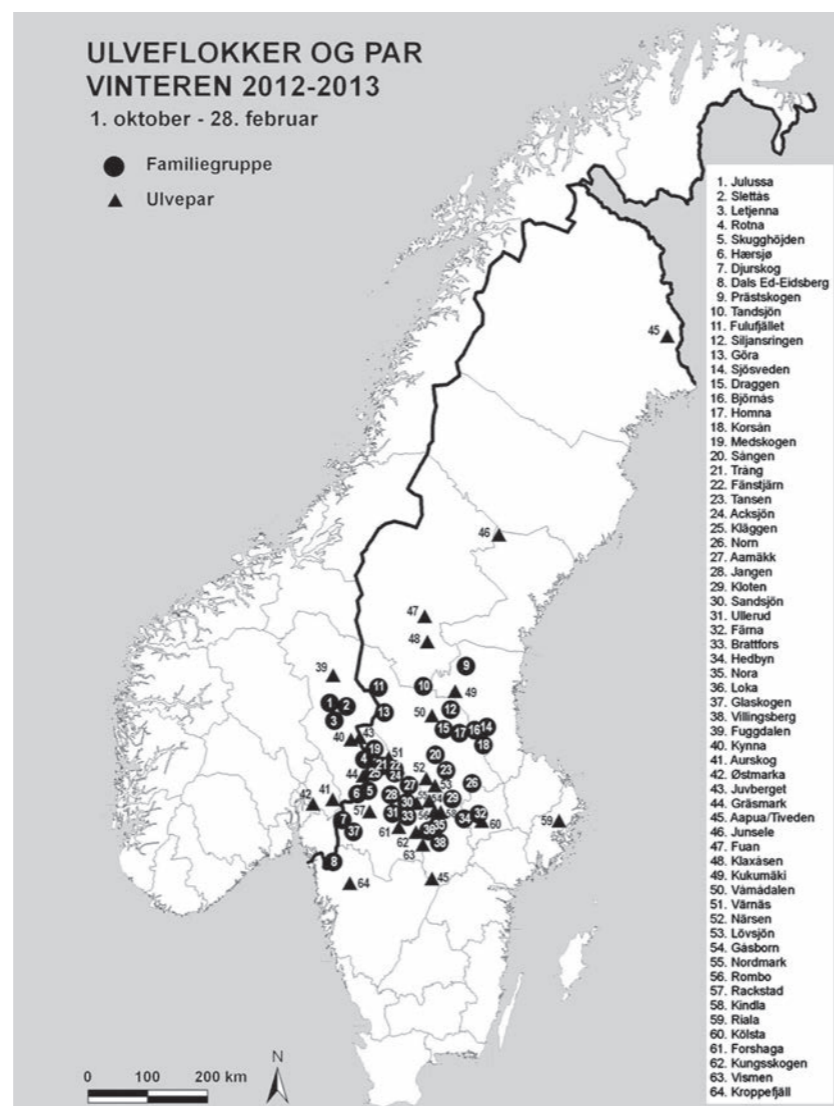
Sammenlignet med vinteren 2011–2012 har det vært en økning i den skandinaviske bestanden, men det har hovedsakelig skjedd i Sverige. Vinteren 2011–2012 var det 260–330 ulver i Skandinavia og ca. 30 påviste individer med tilhold kun i Norge.

– Sverige hadde ti ganger så mange ulvefamilier som Norge i vinter. I tillegg var fem av flokkene felles for begge land, sier Petter Wabakken, prosjektansvarlig hos Høgskolen i Hedmark.

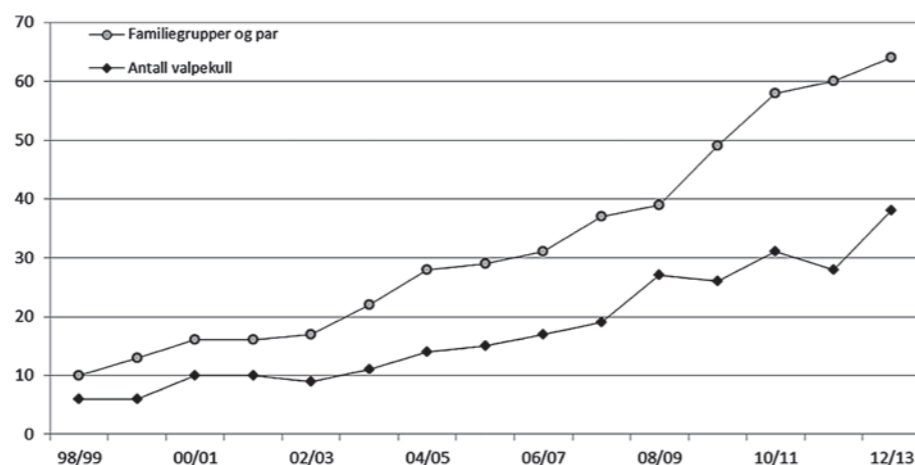
Det ble totalt dokumentert 38 kull med ulvevalper i Skandinavia i løpet av registreringsperioden, hvorav tre i Norge. Disse tre helnorske kullene ble født i de samme helnorske familiegruppene som ble påvist i løpet av vinteren – Julussa, Slettås og Letjenna. De fem grensekullene ble også født i de samme påviste familiegruppene som holder til på begge sider av grensen. De resterende 30 kullene ble født i helsvenske revir.

– Antallet registrerte kull med ulvevalper i Skandinavia økte med 36 prosent fra vint-

Bestandsutviklingen i den skandinaviske ulvestammen fra 1998 til 2013. Antall dokumenterte valpekull og summen av antall dokumenterte familiegrupper og revirmarkerende par er vist for Skandinavia totalt, både år for år og trend for hele 15-årsperioden vinterstid. Figur: Rovdata.

Utbredelse av ulveflokker og revirmarkerende par kartlagt i Sverige og Norge i løpet av siste vinter. Kart: Rovdata.

Antall familiegrupper og revirmarkerende ulvepar med tilhold henholdsvis i Sverige (S), på tvers av riksgrensen (N/S), i Norge (N) og totalt for Skandinavia (Sk) vinteren 2012–2013 (oktober–februar). Antall bekreftede valpekull i 2012 er også vist.

Kategori av ulv	S	S/N	N	Sk
Familiegrupper	30	5	3	38
Revirmarkerende par	20	2	4	26
Antall valpekull i 2012	30	5	3	38

eren 2011–2012 og til sist vinter. Antallet familiegrupper og revirmarkerende par økte med fem prosent, sier Wabakken.

I tillegg til familiegruppene ble det påvist 26 revirmarkerende ulvepar i begge landene. Tjue av disse var kun i Sverige, fire av dem var kun i Norge og to par holdt til på tvers av grensen.

Det ble i løpet av vinteren bekreftet fire ulver i Sverige som i løpet av de siste årene har vandret inn fra den finsk-russiske bestanden, men ingen i Norge.

Fra 1. oktober til 30. april er det kjent 40 døde ulver i Skandinavia: 33 i Sverige og sju i Norge. I Sverige er 22 av de døde ulvene avlivet i forbindelse med jakt, sju er drept i trafikken og fire er drept av andre årsaker. Fire av de døde ulvene i Norge er avlivet ved lisensjakt og de tre andre er avlivet ved skadefelling.

Utvandrende ulver som forlater sine oppvekstområder kan vandre langt og kan i praksis dukke opp hvor som helst i Skandinavia. Leveområdene til den skandinaviske ulvebestanden er likevel omtrent som tidligere år.

– Vi ser at ulvebestanden vokser, men at ulvene hovedsakelig holder seg innenfor kjente leveområder i Norge og Sverige. Ulver som slår seg ned utenfor områdene begrenses av ulike former for lovlig felling i begge land. I Norge gjelder dette utenfor ulvesonen, og i Sverige begrenses nyetablering innenfor tamreinområdet i nordre halvdel av landet, sier Wabakken.

Kartlegging av ulv i Skandinavia skjer primært i perioden fra 1. oktober til 28. februar. Rapportens innhold er foreløpig, og det gjenstår fortsatt noe kvalitetssikring av vinterens innsamlede materiale før den endelige sluttrapporten 1. september.

Wabakken, P., Svensson, L., Maartmann, E., Strømseth, T. H., Åkesson, M., Flagstad, Ø. 2013. *Ulv i Skandinavia vinteren 2012–2013 – foreløpig statusrapport*. Høgskolen i Hedmark, juni 2013. For nedlasting: www.rovdata.no

Ikke alle land teller sine ulver i tosifret antall og kaller det levedyktig bestand. Canada vet å sette pris på sine mange ulver. Dette er Highland Tower i Thompson – en bygning med ulvemotiv i størrelse 26 x 20 meter. Motivtemaet er «Eye to eye with respect». Det er et av de mest besøkte turistattraksjoner i byen. Foto: Bobak Ha'Eri/CC-BY-SA-3.0.

Kun én ulvevalp i Slettås-reviret

Overvåkingen av ulv har påvist kun én årsvalp i Slettås-reviret i vår. Dette er en uvanlig liten kullstørrelse hos vill skandinaviske ulv. Årsaken kan være innavl.

Ulvevalpen ble funnet i Slettås-reviret ved hjelp av GPS-posisjonene fra tre unge hannulver fra fjorårets kull, som er radiomerket av forskningsprosjektet Skandulv.

– Kullstørrelsen er kontrollert to ganger i felt, og første gang da valpen var tre uker gammel. Dette er den minste kullstørrelsen som er dokumentert hos vill skandinaviske ulv kun tre uker etter fødselen, konstaterer Petter Wabakken, prosjektansvarlig hos Høgskolen i Hedmark.

Valpen utgjør det første valpekullet som er registrert i et helnorsk revir i år. Reviret er også innenfor forvaltningsområdet for ynglende ulv.

Broren er faren

Rovdata har foretatt DNA-analyser av hår fra valpen og analysene viser at moren til valpen er den samme som har født kull i Slettås-reviret de tre foregående årene. Faren er derimot en av ettåringene (nå to år) fra vinterens flokk.

– DNA-analysene viser at valpen er et

resultat av at tisper har parett seg med en av sine sønner. Det er første gang vi registrerer valper etter parring mellom mor og avkom i Norge, sier Morten Kjørstad, leder i Rovdata.

Det er tidligere registrert ett slikt tilfelle i et revir i Sverige.

Lederhannen forsvant

Mangel på ubeslektet hannulv i flokken kan være en viktig medvirkende årsak til at tisper har gått til dette uvanlige steget, ifølge Wabakken. Den tidligere lederhannen i Slettås-reviret er ikke påvist i vinter, hverken gjennom omfattende snøsporing, DNA-analyser eller radiomerking.

– Radiomerking av ulv i vinter i regi av Skandulv avdekket at alfahannen i reviret etter all sannsynlighet var forsvunnet. Dette er hannen som de tre foregående årene var far til valpene i reviret. Vi har heller ikke funnet hannulven igjen i noen av i alt 45 fungerende ekskrement- og hårprøvene fra vinterens innsamling av DNA-materiale fra flokken, forklarer Kjørstad.

Data fra overvåkingen viser at Slettåsflokket etter nyttår i vinter bestod av sju ulver, hvorav ei tisper som er mor til resten, og seks unge hanner som alle er avkom av tisper og den tidligere alfahannen.

Hva mener partiene om rovdyr?

Av Yngve Kvebæk

Konflikten som beitedyr i utmark representerer for rovdyrene har ikke blitt mindre, og samtlige partier har mer eller mindre gjennomtenkte programformuleringer i sakens anledning foran høstens stortingsvalg. Vi har nedenfor – i tilfeldig rekkefølge – sakset det vi finner av parti-erklæringer omkring rovvilt.

Flere av partiene skriver at de ønsker levedyktige bestander av rovdyr i Norge. Handling viser noe annet. Gjennom rovviltforliket i 2011 gikk alle stortingspartier (MDG og Rødt er ikke på Stortinget) med sine bestandsmålsvet-tak inn for ikke å ha levedyktige bestander av ulv og bjørn i Norge. Det er intet som tilsier at de vil gå bort fra forliket – snarere tvert imot. Så dette skal man ta med en klype salt.

Det er for øvrig litt overraskende at Miljøpartiet De Grønne, som nylig ble kåret til beste klimaparti, er såpass svake og kortfattede på rovvilt i sitt program. På den annen side er tidligere WWF-generalsekretær og ulvefor-kjemper Rasmus Hansson listetopp for partiet i Oslo. Gir valget ham stortingsplass, burde det sikre rovviltfokus så det monner.

Sosialistisk Venstreparti (SV)

De fire store rovdyrene – jerv, ulv, gaupe og bjørn – er verdifulle og viktig deler av norsk natur. SVs mål er å sikre balanse mellom levedyktige bestander av de fire store rovdyrene i Norge og gode vilkår for miljøvennlig kjøtt- og melkeproduksjon i det norske landbruket. Utmarksbeitet må opprettholdes, og myndighetene har i samarbeid med næringen ansvaret for å hindre at bønder og reinere lider økonomiske tap som følge av rovdyr. Det er viktig at uttak av rovdyr der det er gitt lisens- eller skade-fellingstillatelse, skjer effektivt og raskt.

SV jobber for:

– å sikre levedyktige bestander av de store rovdyrene i Norge.

Venstre (V)

For å redusere konflikt mellom husdyr og rovvilt trengs forutsigbar politikk. I den grad rovdyr og husdyrhold ikke lar seg forene, må Norges forpliktelser til å opprettholde levedyktige rovviltstammer gå

foran, kombinert med økonomisk kompensasjon til næringsdrivende som blir berørt.

Sikre levedyktige bestander av de fem store rovviltartene (jerv, ulv, bjørn, gaupe, kongeørn) gjennom å etablere en felles nordisk forvaltningsplan, som sikrer rovdyrenes langsiktige overlevelse både i Norge og Norden, og der bestandsmål på samtlige rovviltarter økes basert på faglige anbefalinger.

Venstre vil:

– bruke økonomisk stimulans for å redusere sauehold i områder der ulven yngler.

– gi erstatning for tapte beitedyr på en måte som stimulerer forebygging av tap.

Arbeiderpartiet (Ap)

Arbeiderpartiet vil ha levedyktige rovviltstammer i Norge, og vil ha en målrettet rovviltforvaltning slik at konfliktnivået blir redusert. Den todelte målsetningen er utgangspunktet for vår rovviltpolitikk, vi skal føre en politikk som muliggjør både levedyktige rovviltstammer og landbruk. Rovviltforliket fra 2011 skal følges opp.

Arbeiderpartiet vil ha levedyktige beitenæringer og rovviltstammer i Norge og utøve en aktiv og målrettet rovviltforvaltning i tråd med vedtatt bestandsmål, slik at konfliktnivået i landbruket blir redusert, blant annet ved at lokal kunnskap vektlegges i forvaltningen. Arbeiderpartiet mener at utmarksressursen må kunne utnyttes til beite og at dette hensyntas i rovviltforvaltningen. Vi vil ha gode erstatningsordninger.

Landbrukspolitikken må gi bidrag til å finne en balanse mellom bruk og vern av naturressursene. Dette gjelder rovviltforvaltning, båndlegging av areal og praktisering av inngrepssoner i skogbruket.

Ap vil:

– utøve en aktiv og målrettet rovviltforvaltning, slik at konfliktnivået i landbruket blir redusert.

– følge opp rovviltforliket og videreføre den todelte målsetningen i rovviltpolitikken.

Høyre (H)

Høyres løsninger:

– sikre levedyktige bestander av de store rovviltartene bjørn, ulv, gaupe, jerv og kongeørn i samarbeid med alle våre naboland, innenfor artenes naturlige utbredelsesområde. Innsatsen for å redde den gjenværende norske fjellrevstammen videreføres.

– gjennomføre rovviltforlikets punkt om at det ikke skal være rovvilt som representerer skadepotensial i prioriterte beiteområder og kalvingsområder for tamrein.

– erstatte reelle tap av beitedyr som følge av rovvilt, samtidig som ordningene må stimulere til forebyggende tiltak og eventuelt driftsomlegginger i de mest utsatte områdene. Rovviltforvaltningen må i stor grad baseres på lokalt skjønn og lokal utøvelse av myndighet innenfor nasjonale bestandsmål.

Miljøpartiet De Grønne (MDG)

MDG vil:

– ha levedyktige bestander av rovdyrartene i Norge.

– sterkt øke støtten til tiltak som kan dempe konfliktene mellom rovdyr og beitebruk, inkludert gjeting, gjerding, overvåking og bruk av raser med naturlig forsvarinstinkt. Bestandene av rovdyr må samtidig forvaltes områdevis slik at de ikke truer reindriftsnæringen.

Fremskrittspartiet (FrP)

Fremskrittspartiet ønsker et rikt plante- og dyreliv i Norge. Det bør søkes opprettholdt en bestand av ørn, jerv, bjørn og gaupe. Forvaltningen av denne må skje lokalt der en har forutsetning for å vurdere situasjonen, og derfor må prioriterte rovdyrsoner utvikles.

Nødvergeretten som nå gjelder for angrep på hund, bør i tillegg gjelde når rovdyr kommer inn på innmark og ikke lar seg skremme bort. Det bør legges samme tolkning til grunn for benyttelse av nødvergeretten overfor bjørn som det er for andre rovdyr.

Tap av reinsdyr på beite ved rovviltangrep har etter hvert blitt et stort problem for reindriftsnæringen. Forvaltning av rovviltbestanden må sikres på lokal basis. Det gis ikke erstatning til reinere som driver ulovlig eller med flere enn 600 rein på merket.

FrP vil:

– oppheve kjerneområdet for rovdyr opprettholde lokal forvaltning av vilt.

– la lokale myndigheter ha ansvaret for rovviltforvaltningen.

– at grensekryssende rovdyr regnes med i den norske bestandsmålsettingen.

– at det skal pålegges staten å gi full erstatning til grunneiere, næringsdrivende eller andre som lider tap som følge av statens overordnede rovviltforvaltning

– at det innføres kvotejakt der hvor dette ikke truer den totale bestandens overlevelse.

Kristelig Folkeparti (KrF)

KrF legger til grunn at Norge skal ta sin del av ansvaret for levedyktige bestander av de fire store rovdyrene bjørn, ulv, jerv og gaupe. Det er viktig å vurdere bestandenes tilstand i sammenheng med svenske bestander. For ulv bør det etableres et nytt bestandsmål som også inkluderer grenseulvene.

Det må sikres tilstrekkelige midler til registrering av rovviltbestanden. Raske uttak av skadedyr samt å forhindre at bjørn, ulv, jerv og gaupe etablerer bestand utenfor kjerneområdene er en viktig del av forvaltningen. Tilstrekkelige midler til rovviltregistrering, forebyggende og konfliktdempende tiltak må sikres.

Det må være gode erstatningsordninger ved tap av dyr i landbruksnæring, og for bønder som gjennomfører omstillingstiltak i de mest rovviltberørte områdene.

De miljøpolitiske målsettingene om levedyktige bestander av de store rovdyrartene må følges opp gjennom aktiv forvaltning med bestandsovervåking og -regulering basert på rovviltforliket fra 2011. Det er storsamfunnet som skal bære kostnadene med rovdyrene, og landbruket må derfor ha gode erstatningsordninger for tap av beitedyr og omstillingstiltak i kjerneområdene for rovdyr. Det må være lokal forvaltning av vernet av de store rovdyrene. For å gjennomføre rovviltforvaltningen på en god måte, er det avgjørende at man evner å skape tillit og gjensidig forståelse mellom de ulike aktørene innenfor landbruk, naturvern og offentlige myndigheter.

KrF vil:

– at vi tar vår del av ansvaret for å sikre levedyktige bestander av de fire store rov-

dyrene bjørn, ulv, jerv og gaupe.

– ta initiativ til å samordne forvaltning av ulv med svenske myndigheter.

– at det i sterkere grad stimuleres til omstilling fra sauehold til annen husdyr- og plante-produksjon i områder med ulv og bjørn

– ha en dreining av rovviltpolitikken der beitenæringene tillegges større vekt.

– ha en sterk satsing på forebyggende tiltak mot rovviltskader for å redusere tap av dyr på beite. Samtidig må det sikres gode erstatningsordninger. Det må i stor grad være lokal forvaltning av vernet av de store rovdyrene.

Rødt

Rødt arbeider for:

– at rovdyr skal sikres sin plass der de er en naturlig del av de norske økosystemene.

– Rødt støtter Stortingets rovviltforlik, men vil evaluere det i løpet av neste stortingsperiode.

– at de som lider tap som følge av rovviltangrep skal få fullgod erstatning, innføre statlig uttak av skadedyr og gi reell beslutningsmyndighet til de regionale rovviltmyndene

– at bønder ikke skal ha økonomiske tap som følge av opprettholdelse av levedyktige rovviltbestander.

Senterpartiet (Sp)

Senterpartiet vil ha en rovviltpolitikk som bygger på prinsippene om regional forvaltning, effektivt uttak av rovdyr som representerer et skadepotensial og erstatning for tap påført av rovdyr. Det er avgjørende for næringsvirksomhet og livskvalitet at rovviltforliket fra 2011 blir fulgt opp i tråd med Stortingets intensjoner. Senterpartiet ønsker å belyse rovviltproblematikken i beiteområder for sau og rein over hele Norge gjennom en egen, større undersøkelse. En slik undersøkelse vil kunne vise hvordan det er å ha beitedyr i områder der det også yngler rovdyr.

Senterpartiet arbeider for reduserte bestandsmål for alle de store rovdyra. Så lenge rovviltforliket fra 2011 gjelder er bestandsmålene en øvre grense for hvor mange rovdyr vi skal ha i Norge. Ulven står i en særstilling blant rovdyra. Den ulvebestanden som befinner seg i Norge har finsk-russisk opprinnelse og Senterpartiet mener at det ikke er et norsk ansvar å ta vare på denne rovviltbestanden. De som lever nært på rovdyra må ha mulighet til å påvirke forvaltningen av bestanden. Det er videre naturlig å se forvaltning av de store rovdyra i et helhetlig nordisk perspektiv som utgangspunkt for forvaltningen. Senterpartiet mener at forvaltningen av rovviltbestanden må være folkevalgt og regionalt forankret.

Tidligere generalsekretær i WWF Rasmus Hansson er toppkandidat for Miljøpartiet De Grønne i Oslo. Rykker han inn på Stortinget? Foto: Monica Løvdahl.

Storsamfunnet skal ta ansvaret for belastningen som rovdyra fører med seg på vegne av de som blir berørt. Den som blir påført tap som følge av rovviltangrep skal kompenseres for dette. Uttak av rovvilt er statens ansvar og må skje på en effektiv måte når fellingstillatelse er gitt.

Norge trenger utmarksnæringene for å opprettholde et aktivt landbruk i hele landet og for å utnytte naturressursene best mulig. Høsting av utmarksressursene er mange steder umuliggjort fordi rovdyr prioriteres framfor beitenæringen og andre utmarksnæringer. Dette fører til jennegroing av kulturlandskap, svekker lokalsamfunn og reduserer verdiskaping. Jakt, friluftsliv og annen rekreasjon svekkes også når rovvilttettheten øker. Dette påvirker livskvaliteten til de som bruker naturen. Beitenæringene, både landbruket og reindrifta, og høsting gjennom jakt og fiske må ha forrang framfor rovdyra. Dette betyr at rovdyr ikke skal være i prioriterte beiteområder eller tettbygde strøk, og at rovdyr som utgjør et skadepotensial må tas ut effektivt. Norge har unike ressurser på utmarksbeite, og disse må prioriteres, spesielt fordi beite-ressursene i utmark er en sentral del av framtidig matproduksjon.

Senterpartiet vil:

– redusere bestandsmålene for bjørn, jerv og gaupe.

– ikke ha finsk-russisk ulv i Norge.

– la grensebestander av store rovdyr telle som norske dyr.

– vurdere uttak av havørn og kongeørn i områder med tette bestander og der tap og skader på bufe og andre fuglearter er dokumentert.

– at de som lider tap som følge av rovviltangrep skal få fullgod erstatning.

– innføre statlig uttak av skadedyr og gi reell beslutningsmyndighet til de regionale rovviltmyndene.

Finsk ulv mer og mer innavlet

Eeva Jansson ved univeristetet i Oulu i Finland har i sin doktoravhandlingen *Past and present genetic diversity and structure of the Finnish wolf population* behandlet genetisk variasjon og sammenheng i den finske ulvpopulasjonen. Nesten 300 ulver fra den nåværende finske bestanden og over 50 ulver fra den nordvestrussiske ble analysert. I tillegg ble genetisk historikk hentet fra over 100 museumseksemplarer.

Den moderne finske ulvbestanden ble funnet å være like genetisk uensartet som de ikke-truede ulvene i Øst-Europa eller Nord-Amerika. Imidlertid har denne genetiske diversiteten sunket betydelig i løpet av studien (1995–2009) og var på sitt laveste nivå mot slutten av undersøkelserperioden. Innavlskoeffisienten steg tilsvarende til et relativt høyt nivå. Genetiske undergrupper ble registrert som følge av sosiale strukturer i familiegrippene. Gjennomsnittlig spredningsdistanse for ulvene var ca. 100 km. Den finske ulvbestanden er delt inn i nabolag av beslektede individer og bestandsstørrelsen sank betraktelig gjennom studieperioden. Dette mønsteret, sammen med økningen i innavl, kan tyde på at tapte lederindivider i flokkene blir erstattet av deres avkom.

Studien viste at russisk og finsk ulvbestand nå er genetisk adskilt. Genflyt mellom bestandene er lav til tross for den geografiske forbindelsen. Kun noen få mulige innvandrere fra Russland til Finland ble registrert i løpet av studien. Den effektive bestandsstørrelsen i Finland

viste seg å være liten og stort sett lavere enn den kritiske størrelsen på 50. Den historiske analysen avslørte at ulven tidligere var genetisk mer variert, mer sammenkoblet med den russiske bestanden og hadde over 90 % større effektiv bestandsstørrelse.

Effektiv bestandsstørrelse er et betydelig lavere tall enn totalt antall individer. Det er en måte å tallbeskrive innavlsnivået i en populasjon. Det kan også formuleres som antall reproduserende individer i en idealbestand (genetikk, kjønnsstruktur, reproduksjon, dødelighet mm.). En effektiv populasjon på 50 blir gjerne nevnt som minimum for å unngå utryddelse i et kortsiktig perspektiv. Den finske effektive bestandsstørrelsen på 2000-tallet har ligget mellom 20,4 og 37,4 som er for lite til å opprettholde en bærekraftig og genetisk sunn bestand på kort sikt. Totalt er det nå 120–135 ulver i Finland (februar 2013).

På grunnlag av denne studien er den genetiske status for finsk ulv bekymringsfull og trenger oppfølging. Bestanden bør være betydelig større enn i dag og/eller utveksling av gener bør være høyere slik at populasjonens levedyktighet kan sikres også på kort sikt.

Den mest omfattende ulvejakt i Finland startet omkring 1850-tallet og bestandsstørrelsen falt raskt sammen. Deretter var bestanden svært liten fram til midten av 1990-tallet da ulven igjen begynte å reproducere i Finland. Ulven er en truet art i Finland, og den største trusselen mot overlevelse er overdreven jakt.

Blødtørstig Sp-ungdom

– Vi i Senterungdommen ønsker ta ut betraktelig flere rovdyr enn det som i dag er tilfellet. Rovdyrene må vike for matproduksjon. Antallet er langt over de bestandmålene vi er forpliktet til å ha, sier Sp-ungdommens leder Sandra Borch til *Nettavisen* 12. juni.

Skadeskutt ulv

En ulv ble skadeskutt i Åsnes kommune i Hedmark 15. juni. Ulven gjorde et rundkast før den forsvant. – Det tyder på at dyret er truffet høyt og at skuddet har sneiet ryggen. Det er tatt prøver av blod og hår som er funnet på stedet, sier Stein Arne Brendryen i Statens Naturoppsyn til *Glåmdalen*.

Åkerslakt

Norges Skogeierforbund anslår at rundt 5.000 rådyrkalver blir drept av bøndernes slåmaskiner hver sommer, og antallet har økt de siste årene.

Høyre: ikke livets rett

– Det hadde vært helt uaktuelt i alle andre sammenhenger å la individer med en slik gensammensetning vokse opp. Valpen burde vært tatt ut umiddelbart, sier Gunnar Gundersen i Høyre til *Østlendingen* 18. juni om den eneste ulvevalpen i Slettåreviret i Hedmark.

Ingen ulvevenn

Biskopen i Hamar, Solveig Fiske, har markert seg som en betydelig rovviltmotstander og er nå utnevnt til bondevenn av Hedmark Bondelag, skriver *Østlendingen*.

Færre bjørner

I 2012 ble det påvist 137 bjørner innenfor Norges grenser. Dette er 14 færre enn i 2011 og en reduksjon på 29 bjørner sammenlignet med 2010 viser en rapport som Bioforsk Svanhovd har laget i samarbeid med Rovdata.

Miljøvedtaksregister

Regjeringen har vedtatt forskrift om opprettelse av Miljøvedtaksregisteret. Miljøvedtaksregisteret vil være en offentlig tilgjengelig database som samler sentrale forskrifter og enkeltvedtak etter naturmangfoldloven på ett sted. Eksempelvis vil registeret inneholde vedtak om prioriterte arter, utvalgte naturtyper, vern, fremmede organismer og rovvilt. Registeret vil tre i kraft 1. april 2014.

Kongeørn offer i sauekonflikten

Fylkesmannen i Oppland ga 11. juni 2013 skadefellingstillatelse på kongeørn i Nordre Land kommune. Dette er første gang det gis skadefellingstillatelse på kongeørn i Oppland. Søknad om skadefelling ble først fremmet 7. juni, med bakgrunn i 11 dokumenterte skader fordelt på tre beitelag. Fylkesmannen ga foreløpig avslag på søknaden, men ga tilsagn om midler (kr 30.000) til ekstraordinært tilsyn av beitelagenes husdyr. Ekstraordinært tilsyn vil si noen tilleggsturer i området utover den lovpålagte tilsynet en gang i uken. Det er undersøkt om det er hekking i det kjente kongeørnreviret i området i år, men hekking er ikke påvist. Den 11. juni ble det funnet nye kadaver, og Statens Naturoppsyn (SNO) hadde da dokumentert totalt 24 lam tatt av kongeørn i området Nordsinni Østås og Vestås. På grunnlag av den fortsatte skadesituasjonen ga Fylkesmannen fellingstillatelse på én kongeørn i det aktuelle skadeområdet.

Skråblikk

Planeten Sp

Storingsrepresentant Olov Grøtting vil flytte ansvaret for rovdyr over til Mat- og landbruksdepartementet og statsråd Trygve Magnus Slagsvold Vedum. Hun misliker sterkt hvordan det SV-ledede Miljøverndepartementet styrer rovdyrpolitikken. Grøtting representerer Senterpartiet.

Foreningen Våre Rovdyr uttaler i en lystig kommentar at noe slikt sikkert kan synes realistisk i tenkeboksen på planeten Sp, men vi forutsetter selvsagt at landbrukspolitikken og jordbruksforhandlingene da flyttes til Miljøverndepartementet. På samme måte kan f.eks. Utenriksdepartementet ta seg av innenriksaker og Olje- og energidepartementet ta over kommunal forvaltning. Til slutt bør stortingsrepresentanter fra Sp gjøre litt nytte for seg ved å settes på bås og dermed gjøre alle parter fornøyd.

Fylkesmannen i Østfold slår et slag for breveduene

Fylkesmannen i Østfold ga 23. mai fellingstillatelse på hønsehauk til en person på Rolvsøy i Fredrikstad. Mannen har duer som hobby og mente seg så plaget at han søkte om å få skyte en hønsehaukhann midt i hekkesesongen. For Fylkesmannen i Østfold er det selvsagt en alvorlig sak at hobbyduer forsvinner som følge av en predator, så tillatelse ble gitt.

Nå er det slik at det er hønsehaukhannen som bringer mat til reiret i store deler av hekkesesongen, så felling av den vil som oftest ødelegge hekkingen.

Foreningen Våre Rovdyr påklaget vedtaket på grunnlag av at arten er fredet, det vil sette hekkingen over styr og innebære risiko for hekkende vandre-falk i nærheten. Det skadegjørende individet var etter søkerens oppfatning en ekstra mørk hønsehaukhann, så her er det åpenbart mulighet for feilvurdering. Fylkesmannen stanset sin fellings-tillatelse noen dager senere i påvente av klagebehandling.

Mer verdt død

En bjørn ble felt på skadefellingstillatelse i Ringeby i Oppland natt til 14. juni. Bjørnen er Viltfondets eiendom og selges av Fylkesmannen til høstbydende.

Tragisk

En sauebonde på Rognes i Midtre Gauldal i Sør-Trøndelag skjøt noe han trodde var ulv lørdag 1. juni, melder *Trønderbladet*. Politiet ble tilkalt og tok med seg det døde dyret til veterinær som konstaterte at det var en jåmthund. Ingen sauer var skadet eller drept. Når saken er belyst vil det være opp til påtaleansvarlig om det skal tas ut tiltale mot saueeieren. I dette tilfellet skal visstnok saken være tragisk for alle parter.

Norsk lov ingen hindring

– Staten ser ikke ut til å kunne gjøre noe for å få tatt ut rovdyra som ikke skal være her, så det spørs om vi ikke må ta saken i egne hender. Jeg hører rykter om hva som skjer rundt omkring. Hvis ingen hadde gjort noe tidligere hadde vi sett dagens situasjon for lenge siden, sier leder i Oppland Sau og Geit og styremedlem i Norsk Sau og Geit, Pål Kjørstad, til NRK Hedmark og Oppland. Han mener også at det er et problem at Sverige ikke har bestandsmål på ulv i det hele tatt, og at ulven løper fritt over grensa.

Ulv skutt i Agdenes

Ulven som ble observert et antall ganger i Agdenes i Sør-Trøndelag ble skutt i Ingdalen 18. juni. Ulven ble observert av forbipasserende på fylkesvei 710 og et jaktlag ble tilkalt. Individet ble skutt rett ved veien.

Spennende opplevelser

– Det var litt av ei opplevelse. For en naturfotograf er det helt fantastisk, sier John Øystein Berg i Snillfjord til avisen *Sør-Trøndelag*. Han fikk for første gang se og fotografere ulv 7. juni og hadde nærkontakt med den i en halv time. – Ulven hoppa og spratt og var forferdelig leken. Den virka å være i veldig god form, forteller Berg.

Ungjenter i Ytre Snillfjord filmet også ulven 7. juni. – Den var rett ved bilen vår. Vi måtte bare stoppe og ta bilder. Det er noe av det fineste dyret jeg har sett. Det er kanskje første og siste gangen jeg ser ulv utenfor dyrepark. Det er ganske spennende og nytt, sier Julie Skorild til *Sør-Trøndelag*.

Snillfjord er nabokommunen til Agdenes hvor en ulv ble skutt 18. juni.

Debatt

Illegal rovdyrjakt

Av Paul Granberg

Det skrives ofte om ulovlig jakt på ulv. Det hevdes at det ikke finnes bevis for slik virksomhet siden ingen har blitt dømt. I norsk rettsvesen dømmes kriminelle handlinger ut fra spesielt to sentrale begrep i de tilfeller der det ikke foreligger tilståelse. Det er *tekniske bevis* og *overveiende sannsynlighet*. Det foreligger domfellelser ut fra begge disse begrepene.

I spørsmålet om ulovlig ulvejakt kunne mye sies, men jeg skal begrense meg til tre forhold:

1) Gjennom en periode på over 30 år er det ved kjemiske analyser påvist flere tilfeller der det ulovlig er lagt ut forgiftede åter og delvis også lagt gift i ulvedrepte dyr (tekniske bevis).

2) Det er funnet død ulv med skuddskader og fragmenter fra prosjektiler sittende i kroppen og som vanskelig kan knyttes til lovlig jakt (teknisk bevis).

Skråblikk

Fylkesmannens egeninteresser

Ulven som ble skutt i Agdenes i Sør-Trøndelag 18. juni skal ha drept ett lam. Som kjent skal det ikke være automatikk i felling av ulv utenfor ulvesonen, men Fylkesmannen i Sør-Trøndelag har definert ett eneste lam som terskel for felling av en av Skandinavias sjeldneste arter. Fylkesmannen har også benyttet seg av hensynet til faren for mulige kanskjeskader i nær eller fjern framtid i større eller mindre avstand fra ulv slik forvaltningen av rovvilt har blitt i dette landet. Som kjent er det potensiell skaderisiko over hele landet, så det er en enkel utvei hvis det kniper litt i forklaringsbehovet.

Fylkesmannen kunne naturligvis ha orientert seg mer i retning av mer positive og konstruktive interesser som har kommet sterkt til uttrykk omkring denne ulven (og ikke minst den ulven som ble skutt i samme kommune i april). Men man har altså klart og entydig tatt det valg å kun ivareta ett hensyn – landbruket. Endog på uhyre tynt grunnlag. Dermed har Fylkesmannen også definert seg selv og sine oppgaver innen naturforvaltning som en forlengelse av denne interessegrupperingen – med det tillitsbrudd det medfører overfor naturvernorganisasjoner såvel som folk flest.

3) En person er straffedømt for ulovlig besittelse av skytevåpen og vevsprøver fra ulv som ikke er skutt under lovlig jakt (teknisk bevis).

Ut fra ovenstående kan det helt klart trekkes den slutning at det er *overveiende sannsynlig* at det foregår illegal jakt på ulv, hvilket er den påstand som er fremsatt og som forsøkes avfeid – til og med av enkelte stortingspolitikere!

Når ikke flere er dømt, er det en parallell til de ran, innbrudd og annen kriminalitet som det forligger tekniske bevis for, men som politiet ikke får knyttet til en bestemt gjerningsmann.

Det er for øvrig interessant at spørsmål om ulovlig ulvejakt vekker så iltre reaksjoner. Opp gjennom årene har det f. eks. vært oppslag i pressen om ulovlig elgjakt uten at «hele bygdelag» eller «grupperinger» har følt seg stigmatisert, slik enkelte hevder de blir når det gjelder ulovlig ulvejakt.

Ulver i dyrepark. Foto: Arne Flor.

Svensk ulveforvaltning ingen dans på roser

*Den første lisensjakten på ulv i Sverige siden fredningen i 1965 ble iverksatt i januar 2010 og den andre i 2011. Dette var for øvrig lenge etter Norge som igangsatte denne formen for ulvebekjempelse allerede i 2005, selv om det knapt fantes ulv i landet. Mye har skjedd i nabolandets rovdyrforvaltning de siste årene der konfliktnivået på ingen måte står tilbake for norske stridigheter, og det har direkte innflyelse på ulv i Norge og norsk forvaltning. De viktigste hendelsene fram til i dag er gjengitt nedenfor og er sammenstilt av **Mattias Öyen** som er redaksjonsmedarbeider i Svenska Rovdjursförningens tidsskrift.*

2010

2. januar. Den første lisensjakten på ulv. Kvoten er på 27 ulver, 28 skytes. Lisensjakten, som Svenska Rovdjursförningen mente savner både lovlig og vitenskapelig grunnlag, går ikke å påklage i Sverige. Miljöminister Andreas Carlgren motiverer jakten med at svensk ulvebestand er genetisk syk og at den ikke skal få øke ukontrollert.

4. mars. Svenska Rovdjursförningen, Naturskyddsförningen, Världsnaturfonden WWF og Djurskyddet Sverige anmelder ulvejakten til EU-kommisjonen for overtredelse av EUs naturvernlovverk.

29. juni. Kommisjonen reagerer på anmeldelsen ved å stille et antall strenge spørsmål til Sverige i anledning ulvejakten.

25. november. Kommisjonen forventes å fatte vedtak i saken, men slik blir det ikke.

Saken treneres ved at Sverige kommer med en større mengde ytterligere informasjon, både av nyere og eldre dato, som kommisjonen er tvunget til å prosessere før saken kan behandles videre.

23. desember. Miljøkommissjonær Janez Potočniks brev datert 7. desember 2010 til miljøminister Andreas Carlgren offentliggjøres. Brevet stemples som mottatt først den 17. desember i Miljödepartementet, ble offentliggjort først 6 dager senere og fikk stor publisitet. Svenska Rovdjursförningen etterspurte brevet hos Miljödepartementet den 21. desember.

2011

15. januar. Lisensjakt på ulv. Totalt 20 ulver kan skytes i sju län, 19 skytes.

27. januar. EU-kommisjonen meddeler at en formelt overtredelsessak åpnes mot Sverige for brudd mot EUs naturvernlovverk.

28. mars. Den svenske regjeringen sender sitt svar til EU-kommisjonen. Regjeringen forsvarer her ulvejakten og mener at jakten oppfyller EUs krav og ikke skaper problemer for ulvebestandens bevaringsstatus.

20. april. Regjeringens rovdyrutreder Lars-Erik Liljelund gjør rede for en delbetenkning om positiv (gynnsam) bevaringsstatus. Utredningen foreslår en fordobling av ulvestammen i Sverige. Liljelund presenterer forslag om at den svenske delen av den skandinaviske ulvestammen bør bestå av 450 dyr. Tidligere hadde Liljelund stilt spørsmål om antall ulver til en internasjonal forskergruppe. I februar kom forskernes svar. De mente at ulvestammen i Norge, Sverige, Finland og russiske Karelen bør anses som én populasjon, og at denne bør bestå av 3.000–3.500 dyr for å ha en positiv bevaringsstatus, forutsatt at det kan skje en utveksling av ulver i hele utbredelsesområdet.

16. juni. EU-kommisjonen sender et såkalt «motiverat yttrande» til Sverige. I det «motiverade yttrandet» oppfordrer kommisjonen nok en gang Sverige til å endre sin politikk når det gjelder ulv. Om Sverige ikke gjør det vil EU-kommisjonen med stor sannsynlighet vende seg til EU-domstolen.

Juli. Regjeringen gir Naturvårdsverket i oppdrag å lage en nasjonal forvaltningsplan for ulv til den 15. september. I august får verket utvidet tidsfristen til 1. juni 2012.

17. august. Miljöminister Andreas Carlgren og landsbygdsminister Eskil Erlandsson holder pressekonferanse og meddeler at Sverige kansellerer lisensjakt på ulv i 2012. I stedet skal skadefelling økes. Ulvestammen skal forsterkes genetisk med flytting av ville ulver og utplantering av ulvevalper fra dyreparker. En nasjonal komité med medlemmer fra ulike berørte interesseorganisasjoner skal nedsettes og ta fram en bærekraftig nasjonal ulvepolitikk.

29. september. Andreas Carlgren går av. Ny miljøminister blir Lena Ek.

20. oktober. EUs miljøkommissjonær Janez Potočnik svarer på et brev som Carlgren sendte etter pressekonferansen 17. august med anmodning om endring av arts- og habitatdirektivet. Potočnik tviler på behovet for endring.

16. desember. EU-kommisjonen har satt spørsmålsteget ved den utvidede skadefellingen som Erlandsson og Carlgren snakket om i august. Kommisjonen meddeler nå at den godtar den svenske regjeringens beskjed om at reglene for skadefelling står fast og uendret.

2012

13. januar. Naturvårdsverket gir beskjed om hva regjeringens utlovede utvidede skadefelling innebærer. Antall ulver som kunne felles på skadefelling utvides fra

Ulveseier for svenske naturvernorganisasjoner – inntil videre

Naturvårdsverket i Sverige ga i vinter klarsignal for ulvejakt i den hensikt å redusere innavlen i stammen. I den nasjonale forvaltningsplanen for ulv er selektiv og rettet jakt et av flere forslag som kan bidra til mindre innavl.

Høsten 2012 ga Naturvårdsverket en gruppe forskere i oppdrag å undersøke dette, og i desember 2012 presenterte forskerne sin konklusjon som innebar at selektiv og rettet jakt kan bidra til reduksjon av innavlen på kort sikt.

På grunnlag av konklusjonen forberedte Naturvårdsverket en beslutning om slik jakt i ulverevirer der innavlen er særlig høy, men EU-kommisjonen motsatte seg dette. Naturvårdsverket valgte å avvente regjeringens svar til EU-kommisjonen.

Den 30. januar 2013 anså Naturvårdsverket at det var tilstrekkelig grunnlag til å fatte vedtak om den selektive og rettede jakten som omfattet ulver med høy innavlsgrad. Jakttiden ble avgrenset til perioden 31. januar–17. februar. Naturvårdsverket vurderte det slik at jakt var det eneste tiltaket på kort sikt som kan bidra til redusert innavl. Jakten, som ikke skal forveksles med lisensjakt, ble tillatt i visse revirer. Tre ulver ble skutt før jakten ble påklaget og stoppet.

Naturskyddsförningen, Svenska Rovdjursförningen og WWF påklaget vedtaket til Förvaltningsrätten i Stock-

holm og krevde at jakten skulle stoppes. I Sverige har man en egen domstolstruktur når det gjelder myndighetsavgjørelser osv. – Förvaltningsrätten, Kammarrätten og Högsta förvaltningsrätten. Förvaltningsrätten avslo kravet. Kammarrätten i Stockholm besluttet deretter at jakten skulle stanses inntil Förvaltningsrätten kom med sin endelige klageavgjørelse. Dette ble overklaget av Naturvårdsverket, men klagen ble avvist. Naturvårdsverket påklaget dette til Högsta förvaltningsdomstolen, men ble ikke gitt ankemulighet der.

Förvaltningsrättens endelige dom den 2. mai ga naturvernorganisasjonene medhold i sin klage og opphevdde Naturvårdsverkets vedtak om selektiv og rettet jakt.

– At vi nå får rett i Förvaltningsrätten viser at vi har grunnlag for vår kritikk mot den såkalte genetiske seleksjonsjakten, og vi håper at regjeringen tar dette inn over seg, sier Ann Dahlerus, generalsekretær i Svenska Rovdjursförningen.

– Det er svært gledelig og en seier for våre tre miljøorganisasjoner og ikke minst for ulvebestanden, sier Mikael Karlson, leder i Naturskyddsförningen.

Naturvårdsverket anket Förvaltningsrättens dom den 20. mai.

12 til 32 for hele landet. Dette innebærer i prinsippet at den totale jaktkvoten for ulv holdes på samme nivå som i 2011 da 12 ulver kunne skadefelles og 20 felles via lisensjakt. I praksis betyr dette en reduksjon av jaktkvoten i og med at antallet på 32 er et tak som ikke nødvendigvis skal utnyttes fullt ut.

25. januar. Regjeringen utpeker landshövdingen (fylkesmann) i Uppsala län Peter Egardt til leder for komiteen for bærekraftig rovdyrpolitikk for ulv (Vargkomiteen).

April. «Rovdjursutredningen» leverer sin sluttbetenkning til regjeringen. Delbetenkningen som ble presentert våren 2011 foreslo et minimumsnivå på 450 ulver i Sverige. Mange hadde ventet seg et nytt og lavere tall i sluttbetenkningen, men slik går det ikke.

25. april. Vargkomiteen holder sitt første møte – åtte måneder etter at regjeringen tok initiativ til å nedsette komiteen.

31. mai. Regjeringen legger «Rovdjurs-utredningens» forslag til minimumsnivåer for de store rovdyrene til side. Motivering er at utredningen har misforstått sitt mandat ved å ikke basere forslagene på sårbarhetsanalyser. Regjeringen gir Naturvårdsverket i oppdrag å ta fram nye tall basert på slike analyser. For ulv skal resultatet foreligge 2. juli 2012, for bjørn, jerv og gaupe 15. januar 2013. Naturvårdsverket gir 16. juni i sin tur oppdraget til Grimsö viltforskningsstasjon for utarbeiding av analysene. Analysene skal bare ta utgangspunkt i reproduksjon og videre forutsette at den genetiske problematikken er løst og anvende et kriterium med forholdsvis høy utdøingsrisiko og kortsiktig bevaring.

1. juni. Naturvårdsverket presenterer den nasjonale forvaltningsplanen for ulv. Det sentrale avsnittet om hvor stor ulvebestanden bør være for å oppnå positiv bevaringsstatus mangler i påvente av sårbarhetsanalysen.

2. juli. Grimsöforskerne leverer sin sårbarhetsanalyse for ulv. De presenterer en minste livskraftige populasjon på mindre en 100 individer. Samtidig påpeker de at tallet er av begrenset verdi siden det ikke tar hensyn til den viktigste faktoren for ulvebestandens overlevelse – den genetiske isoleringen.

Juli-august. Grimsöforskerne får et nytt oppdrag av Naturvårdsverket for å komplettere sin sårbarhetsanalyse for ulv gjennom å inkludere de genetiske aspektene. Oppdragsresultatet skal framlegges i oktober.

Oktober. Grimsöforskerne leverer sin kompletterende analyse. Rapporten behandler ulike antagelser om innvandring av ubeslektede ulver til den svenske populasjonen, men konstaterer også at det er vanskelig å håndtere genetiske faktorer i en sårbarhetsanalyse. Antall fra 100 til 800 ulver nevnes, men forskerne kommer ikke med konkrete forslag. De skriver: «Kontakt med annen populasjon – jo større jo bedre – er viktigere enn populasjonsstørrelsen i seg selv.»

11. oktober. Grimsöforskerne får i oppdrag fra Naturvårdsverket å utrede mulighetene for å utforme en lisensjakt på ulv på en slik måte at den kan bidra til genetisk styrking av ulvebestanden. Oppdraget skal være ferdigstilt i desember.

19. oktober. Naturvårdsverket kompletterer forvaltningsplanen med et avsnitt om populasjonsstørrelse basert på materialet man har fått fra Grimsö. Det antallet man legger inn i planen er 416 ulver hvorav omkring 380 i Sverige (resten i Norge). Tallet bygger dels på at riksdagsbeslutningen om utsetting av 20 ulver før 2014 gjennomføres, dels på en innvandring på sju ulver pr. tiår.

To timer senere sier miljøminister Lena Ek i et Eko-intervju at det holder med 180 ulver og aktive tiltak for å oppnå en sikret ulvebestand. I debatten beskrives tallet 180 ulver som et av Naturvårdsverkets «alternativ» hvilket er feilaktig. Ek sier også: «Det kommer til å bli jakt kommende vinter, men den vil i første rekke ha en genetisk begrunnelse.»

24. oktober. Svenska Rovdjursföreningen, WWF Sverige og Naturskyddsföreningen skriver til Janez Potočnik på bakgrunn av Lena Eks uttalelser. Potočnik oppfordres til å kreve at Sverige oppgir planene om en ny ulvejakt.

15. desember. Skandulvforskerne Olof Liberg og Håkan Sand leverer sin utredning om genetisk seleksjonsjakt på ulv til Naturvårdsverket. De regner på alternativer der fem eller ti innvlede familiegrupper skytes vekk og trekker den konklusjon at det kan gi en liten kortsiktig effekt. Samtidig skriver de: «Ulvebestandens genetiske status kan aldri forbedres på lang sikt gjennom noen særskilt jaktstrategi.»

De påpeker også at utredningen er gjennomført under stort tidspress og at den ikke bør anvendes som grunnlag for forvaltningsbeslutninger før ytterligere analyser er gjort.

19. desember. Janez Potočnik skriver brev til miljøminister Lena Ek og forklarer at en ny ulvejakt ikke vil være i tråd med Sveriges ansvar i henhold til arts- og habitatdirektivet. Miljøministeren reagerer opprørt på brevet.

20. desember. Naturvårdsverkets generaldirektør Maria Ågren kommenterer Potočniks brev i en pressemelding: «Vi ser på det nåværende tidspunkt at det ikke er trolig at vi kan fatte vedtak om jakt. En konfrontasjon med EU fremmer ikke målsettingen.»

2013

8. januar. «Vargkomiteen» presenterer en uttalelse som blant annet slår fast at Sverige skal ha en ulvebestand med positiv bevaringsstatus, og at positiv bevaringsstatus skal fastsettes på vitenskapelig grunnlag. Alle organisasjoner i komiteen står bak uttalen. En av dem, Jägarnas Riksförbund, erklærer samme dag at de står fast ved sin nullvisjon når det gjelder ulv.

11. januar. Landsbygdsministeren meddelte at regjeringen ikke har til hensikt å tilgodese EUs krav om å forlenge jaktforordningens forbud mot lisensjakt på ulv, som opphørte å gjelde ved årsskiftet.

25. januar. Helene Lindahl, Naturvårdsverkets prosjektleder for genetisk styrking av ulvebestanden, uttaler seg i ATL Lantbrukets affärstidning under tittelen «Genetisk styrking først – deretter jakt.» Lindahl skriver: «Om vi

viser at vi kan gjennomføre genetisk styrking i noen år og ulven er på vei mot en positiv bevaringsstatus, så bør vi etter hvert kunne starte en forsiktig jakt.»

30. januar. Naturvårdsverket beslutter å endre forvaltningsplanen for ulv slik at planen støtter genetisk seleksjonsjakt som forvaltningsmetode. Samtidig vedtar verket «selektiv og rettet jakt etter ulv 2013». I alt 16 ulver i åtte revirer får skytes. Jakten beskrives som en måte å forbedre ulvebestandens genetiske situasjon. Libergs og Sands rapport fra desember tas til inntekt til tross for at den analyserer jakt med en helt annen utforming der hele familiegrupper skytes vekk.

30. januar. EU-kommisjonen meddeler at man kommer til å ta den svenske ulvejakten til EU-domstolen om vurderingen er at det handler om en lisensjakt som gjør det vanskeligere for ulvebestanden å nå positiv bevaringsstatus.

31. januar. Naturvårdsverket endrer ulvejaktvedtaket. I et av de revirene jakt er tillatt viser det seg at det en genetisk verdifull ulv. I et annet revir finnes det ingen ulver i det hele tatt. To nye revirer pekes ut.

1. februar. Naturskyddsföreningen, WWF Sverige og Svenska Rovdjursföreningen påklager ulvejaktvedtaket til Förvaltningsrätten i Stockholm og krever at jakten skal stanses i påvente av den rettslige prøvingen (inhibisjon, midlertidig forføyning). Retten avslår inhibisjonskravet.

4. februar. Naturvernorganisasjonene påklager Förvaltningsdomstolens dom til Kammarrätten.

6. februar. Kammarrätten beslutter inhibisjon. Jakten avbrytes umiddelbart. Tre ulver er skutt.

8. februar. Naturvårdsverket påklager Kammarrättens inhibisjonsbeslutning.

12. februar. Högsta förvaltningsdomstolen avslår rettslig prøving av Naturvårdsverkets klage. Det betyr at Kammarrättens forføyning står fast og at årets ulvejakt i praksis er stoppet. Selve saken – om jaktvedtaket er forenlig med EU-retten og svensk lovverk – kommer til å bli rettslig prøvet i Förvaltningsdomstolen i Stockholm.

2. mai. Förvaltningsdomstolen i Stockholm avsier dom om at det var feil av Naturvårdsverket å iverksette en selektiv og rettet jakt mot 16 ulver i åtte revirer. Det finnes andre lempelige løsninger for å redusere innavl i ulvebestanden enn selektiv og rettet jakt, konstaterer retten.

20. mai. Naturvårdsverket anker Förvaltningsdomstolens dom.

Interessant debatt i Svenska Rovdjursföreningen

Av Yngve Kvebæk

Svenska Rovdjursföreningen (SRF), Foreningen Våre Rovdyr (FVR) søsterorganisasjon i Sverige, diskuterer i disse dager organisasjonens holdning til ulvejakt. Er det riktig å beskatte ulvebestanden før den har nådd et sikkert nivå for overlevelse, eller kan man akseptere uttak på veien fram til et slikt nivå? Kan konflikten omkring ulv i Sverige reduseres og dialogen fremmes ved en langsommere vekst i bestanden?

SRFs styre har i løpet av våren forsøkt å nå fram til hvilke krav foreningen bør stille i den prosessen som nå pågår mot en ny svensk rovdypolitisk beslutning. Utenom skadefelling – når kan det være akseptabelt å regulere ulvebestanden gjennom jakt? Det vil for alle praktiske formål bety lisensjakt.

Lisensjakt i Sverige og Norge er i praksis definert på samme måte, dvs. en såkalt kontrollert bestandsregulering av en totalfredet art som er motivert ut fra skader på husdyr og tamrein. Det er en forutsetning at vedkommende bestand anses som levedyktig for at det kan åpnes for lisensjakt.

Så langt har SRF kommet fram til at det fortsatt ikke er akseptabelt med noen bestandsregulerende jakt på ulv så lenge arten ikke har en positiv bevaringsstatus (gynnsam bevarandestatus – et EU-begrep basert på vitenskapelige kriterier og som defineres nærmere i EUs regelverk). Det må i realiteten innebære at SRF ikke ønsker en langsommere bestandvekst.

I flere år har SRF og andre naturvernorganisasjoner kjørt prosesser mot Sverige på EU-nivå mot lisensjakten i 2010 og 2011 som oppfattes som brudd på EU-lovgivningen. Det er derfor uaktuelt for SRF å endre holdning. I sin ytterste konsekvens handler det om bevaring av truede arter og biologisk mangfold i hele Europa. EUs arts- og habitatdirektiv må derfor forsvares fullt ut, mener SRF. De er av den oppfatning at lisensjakt er ulovlig i henhold til EUs lovverk, og et minimumskrav

må jo være at ulveforvaltningen skal være lovlig.

SRF spør seg da hvordan man skal håndtere en ulvebestand når den omsider kommer opp i en positiv bevaringsstatus. Hva dette begrepet innebærer er for øvrig en betent sak i svensk ulvepolitikk (i henhold til et internasjonalt ekspertpanel kan positiv bevaringsstatus oppnås med minst 3.000 individer over et område som dekker Norge, Sverige, Finland og russiske Karelen forutsatt en kontinuerlig genflyt over grensene). For Sveriges del vil det være aktuelt med et antall på minst 1.250 individer, mener SRF og legger til at et slikt antall eller mer forutsetter tett forvaltningssamarbeid over grensene. Norge og Finland må begge ta sin reelle del av ansvaret for ulvens overlevelse i vår del av verden, noe de ikke gjør i dag. SRF mener også at dersom den genetiske isoleringen avhjelpest, kan man ha en lavere terskel (lavere antall) for nivået for positiv bevaringsstatus.

Så langt SRF. Hva vil i så fall dette innebære for norsk ulveforvaltning og hvordan passer dette inne i FVRs strategi?

FVR er helt på linje med SRF når det gjelder å forholde seg til vitenskapelige kriterier for en levedyktig bestand, og at Norge og Finland må ta et betydelig større ansvar for en felles nordisk ulvepopulasjon enn de gjør i dag. Men det må iverksettes så raskt som mulig uavhengig av svensk bestand. Hvor langt hvert lands ansvar skal gå med tanke på antall ulv kan eksempelvis være en prosentvis fordeling etter geografisk egnet habitat.

I og med at Norge da i så fall knytter seg til en felles ordning med EU (Sverige, Finland) innebærer det dessuten at Norge bør akseptere EUs retningslinjer for hva som er en positiv bevaringsstatus.

FVR er også på linje med SRF når det gjelder lisensjakt. Det er heller ikke for vår del akseptabelt med bestandsregulering av en art på utryddelsens rand i Norge og heller ikke er levedyktig på sikt på nordisk nivå. Det sier for øvrig likevel litt om

forskjellene i norsk og svensk forvaltning når Sverige med sine dengang rundt 250 ulver forsøkte seg med lisensjakt først i 2010, mens Norge gikk i gang med denne formen for ulvejakt allerede i 2005 med sine 20–25 ulver.

Vi kan forstå diskusjonen om hvorvidt det vil være fordelaktig med en bremse på økningen av antall ulv i et land som har ti ganger mer ulv enn Norge, men SRF har åpenbart ikke funnet det riktig med en langsommere vekst. For FVRs del ville en begrensnings av tilveksten i alle fall i norsk sammenheng smake litt for mye av rovdyrforliket i 2011. Samtlige stortingspartier samlet seg da om eksempelvis et bjørnebestandsmål på fattige 13 ynglinger og «der bestandsmålet ikke er nådd skal oppbyggingstakten ta hensyn til nødvendig tid til tilpasninger for beitebrukerne og lokalsamfunnene generelt». En nokså pinlig affære.

Dessuten er genetikernes klare råd for den betydelig innvlede ulvebestanden i sin isolerte situasjon å la bestanden vokse så raskt som mulig.

FVR legger kanskje ikke like mye vekt på at man gjennom større genutveksling kan oppnå en positiv bevaringsstatus på et lavere antallsnivå. Man kan si at det selvsagt er fordelaktig at bestanden kan friskmeldes så raskt som mulig og i det perspektivet forstår vi SRF godt. Utover dette har ikke FVR noe mål om at en friskmeldt ulvebestand skal være minst mulig, men her tolker vi kanskje SRF langt over enhver rimelig grense.

FVR prioriterer i alle fall å oppnå en levedyktig bestand med god margin. Biologisk mangfold er en ting, biologisk rikdom en annen.

SRF og FVR er åpenbart fortsatt svært samstemte i synet på forvaltning av ulv.

Betingede fellingstillatelser 2013–2014

Fra 1. juni overtar fylkesmennene myndigheten til å iverksette skadefelling dersom det oppstår en akutt skadesituasjon hvor rovvilt gjør skade på husdyr eller tamrein.

Rovviltmemndene og Direktoratet for naturforvaltning (DN) har fastsatt hvor mange betingede fellingstillatelser for rovvilt som kan gis i perioden fram til 15. februar 2014. Det er fylkesmennene som administrerer kvoter for betingede fellingsstillatelser.

I de regioner hvor bestandsmålet er oppnådd har rovviltmemndene fastsatt betingede fellingskvoter. DN har fastsatt kvote for de regioner og arter der det nasjonale bestandsmålet ikke er nådd. Dette gjelder

for gaupe i region 5, Hedmark og region 7, Nordland, hvor bestanden ligger like under bestandsmålet. Når det gjelder brunbjørn har ingen av regionene med mål om ynglinger av bjørn oppnådd målet.

– De siste årene har det vært en reduksjon i antall bjørn registrert i Norge. I 2012 ble det beregnet at 6 binner fikk ungekull. Det er fortsatt langt igjen til bestandsmålet på 13 årlige ungekull, sier direktør Janne Sollie i DN.

Dersom det oppstår en akutt skadesituasjon hvor rovdyr gjør skade på husdyr eller tamrein, kan fylkesmennene etter gitte kriterier gi tillatelse til å felle rovdiret. Når et rovdyr blir felt, faller en av de betingede

fellingstillatelsene bort. Slike betingede tillatelser blir gitt for å forhindre og forebygge at gaupe, jerv, brunbjørn eller ulv gjør skade på husdyr og tamrein.

– Innenfor prioriterte bjørneområder er det viktig at fylkemennene gjør grundige vurderinger ved søknader om felling og vurderer alternative løsninger. For at vi skal oppnå bestandsmålet for bjørn må fylkesmennene være svært restriktive med å felle bjørn innenfor de prioriterte bjørneområdene, sier Janne Sollie.

Alle tillatelser eller avslag på søknader om skadefelling legges fortløpende ut på Rovviltportalen. *Kilde: Direktoratet for naturforvaltning.*

Oversikt over antall betingede fellingstillatelser 2013/2014

	Gaupe	Jerv	Ulv	Bjørn
Region 1 - Vestlandet	4	4	3	2
Region 2 - Buskerud/Aust-Agder/Telemark/Vestfold	2	1	2	1
Region 3 - Oppland	2	4	4	2
Region 4 - Oslo/Akershus/Østfold	2	1	4*	1
Region 5 - Hedmark	2	4	4*	3**
Region 6 - Midt-Norge	4	5	2	3**
Region 7 - Nordland	3	4	2	2**
Region 8 - Troms og Finnmark	6	15	3	4**

* Betinget skadefellingstillatelse på til sammen 4 ulver for region 4 og 5.

** Kvotene for betingede fellingstillatelser gjelder i perioden fra 01.06.2013 til 15.10.2013.

Betinget skadefelling

Kvotene for betingede fellingstillatelser fastsettes av rovviltmemndene eller Direktoratet for naturforvaltning (DN) og er et (foreløpig) tak for antall rovviltindivider. Fylkesmennene kan iverksette felling på ved akutte skadesituasjoner. Kvotene for betinget skadefelling gjelder fra 1. juni til og med 15. februar. Myndighet til å fastsette betingede fellingskvoter overføres fra DN til de regionale rovviltmemndene når de nasjonale bestandsmålene i regionen er nådd.

Vil overvåke bjørn og ulv over grensen

Bjørn og ulv bruker store arealer og krysser grensen mellom Norge og Sverige. Nå jobbes det for å få til felles overvåking av de store rovdiretene over landegrensene.

Å kunne presentere kunnskap om bjørn og ulv sammen vil gi oss enda bedre oversikt over bestandene. Det er derfor satt i gang arbeidsgrupper som skal foreslå felles overvåkingsrutiner.

Naturvårdsverket (NV) i Sverige og Direktoratet for naturforvaltning (DN) har i fellesskap satt ned to arbeidsgrupper, en som skal jobbe med overvåking av bjørn og en som skal arbeide med ulv. Gruppene er satt sammen av feltfolk, reiseiere og forskere som har erfaring fra overvåkingsarbeid i Norge og Sverige.

– Å kunne se bestandene under ett, hvordan de endrer seg og hvordan enkeltindivider bruker store områder, vil gi både forvaltningen og publikum en større forståelse

for økologien. Dette igjen gjør oss i stand til å ha en mer treffsikker og mindre konfliktfylt forvaltning, sier direktør Janne Sollie i DN.

– Hvordan vi skal overvåke bjørn i områder uten folk og veier er et eksempel på utfordringer arbeidsgruppene må ta tak i. En annen er hvordan vi skal overvåke den genetiske utviklinga i en svært sårbar ulvebestand, sier Magnus Kristoffersson i NV.

Arbeidsgruppenes forslag skal være framtidsrettet og felles for Norge og Sverige. De skal foreslå hvilke instruksjoner og vurderingskriterier feltfolk skal benytte. Dette skal baseres på alt av tilgjengelig og relevant forskning og erfaringsmessig kunnskap om overvåking, biologi og økologi for artene.

Camilla Wikenros (Sveriges lantbruksuniversitet, Grimsö) leder arbeidsgruppen for overvåking av ulv, mens Veronica Sahlen

(Universitetet for miljø- og biovitenskap) leder arbeidsgruppen for overvåking av bjørn.

I 2012 ble det også satt ned to arbeidsgrupper i fellesskap mellom Naturvårdsverket og Direktoratet for naturforvaltning. Disse gruppene skulle gjøre samme jobb for artene gaupe og jerv.

I Norge er det Rovdata som har ansvaret for å drifte Det nasjonale overvåkingsprogrammet for rovvilt. De vil derfor delta i arbeidet med å utvikle metodikken for bjørn og ulv.

– På Rovdata sine hjemmesider vil det også være mulig for alle som kjenner seg berørt å komme med synspunkter på, og forslag til, hvordan artene skal overvåkes. Forslagene vil bli tatt med videre i arbeidsgruppene, påpeker Morten Kjørstad i Rovdata.

Tvilende til økningen i kongeørnskader

Norsk Ornitologisk Forening (NOF) har sendt bekymringsmelding til Direktoratet for naturforvaltning (DN) over den store økningen i erstatning for sau og lam tatt av kongeørn. Erstatningstallene er mer enn doblet siden 2008, og antall dyr det kreves erstatning for er skyhøye. Tross dette er det en svært liten andel som blir dokumentert tatt av kongeørn.

I naturmangfoldloven er prinsippet om kunnskapsbasert forvaltning nedfelt. Derfor mener NOF at utbetaling av erstatninger må baseres på dokumenterte skader, og ikke på skjønn. Spesielt i Oppland fylke har situasjonen eskalert kraftig. I 2012 ble det krevd erstatning for mer enn 800 sau og lam tatt av kongeørn. Det ble utbetalt erstatning for 433, kun 10 av disse var dokumentert drept av ørn i følge Statens naturoppsyn (SNO). Det vil si at den aktuelle saksbehandler hos Fylkesmannen i

Oppland har brukt skjønn på de resterende 415 (96 %) døde dyrene det er utbetalt erstatning for.

Samtidig bekrefter ornitologer at det var svært dårlige hekkeresultater for kongeørn i fylket i 2012, og kun 12 par hadde vellykket hekking. Det er svært sjeldent å finne rester av sau og lam ved kongeørnreir i fylket. Tall fra nabofylket Hedmark viser at det ved ca. 10 % av hekkeplassene blir gjort funn av sau og lam, da i et antall på 1–2 ved hvert reir. Det må også tas i betraktning at ørnene i stor grad nyttiggjør seg kadaver.

NOF håper at DN ville stramme opp rutine for utbetaling av erstatninger og krever innskjerping av erstatningsutbetalingene slik at disse står i forhold til det skadeomfang som faktisk dokumenteres av SNO.

Ingen nåde for jerven

Totalt 105 jerver er felt siden forrige beitesesong. Nå er vinterens og vårens ekstraordinære uttak avsluttet, og på oppdrag fra Direktoratet for naturforvaltning har Statens naturoppsyn felt til sammen 43 jerver.

Jervebestanden lå fortsatt over bestandsmålet på 39 årlige ungekull etter registringssesongen 2012, til tross for at antallet som er felt ved lisensfelling og gjennom ekstraordinære uttak har økt de siste årene. Stortinget har slått fast at lisensfelling fortsatt skal være det viktigste virkemiddelet for å regulere bestanden, og lisensfelling høsten 2012 ga god uttelling. Da ble til sammen 59 jerver felt, og dette er det høyeste antallet som noen gang er felt på lisens.

Selv om det ble felt flere jerver enn tidligere av lisensjegere, vurderte Direktoratet at det var behov for ytterligere uttak denne våren. Rovviltmemndene fattet vedtak om en lisensfellingskvotepå til sammen 183 jerver for jaktåret 2012/2013. Region 8, Troms og Finnmark, har ligget betydelig over bestandsmålet på 10 ungekull de siste årene, og deres del av kvoten utgjorde 88 dyr.

På landsbasis følger SNO årlig opp 270 kjente hilokaliteter for jerv, og denne registreringen gir grunnlag for bestandsrapportering om antall årlige ungekull av jerv fra Rovdata som kommer 1. oktober hvert år.

– Etter at årets lisensfelling ble avsluttet, har vi bedt SNO om spesielt å følge opp alle lokaliteter i prioriterte beiteområder for

raskt å vurdere hiuttak hvis det ynglet jerver. I de aller fleste av disse lokalitetene har det ikke vært yngling i 2013, sier Sollie.

Ved SNOs oppfølging av disse hilokalitetene har det vist seg å være behov for å gjennomføre hiuttak også i år, men behovet for slike hiuttak har vært mindre enn i tidligere år. Det er gjennomført hiuttak ved fire hiplasser – en lokalitet i Målselv kommune, en lokalitet i Rindal, og to i Engerdal kommune.

I tillegg er det gjort forsøk på hiuttak ved åtte lokaliteter. Ved fire av disse ble yngling avkreftet, og ved to tilfeller var det ikke mulig å få gjennomført uttaket pga. vanskelige spor- eller værforhold, og i to tilfeller hadde jerven flyttet.

Til sammen 43 jerver er felt etter vedtak fattet av DN i løpet av vinteren og våren.

I de siste tre årene er det registrert henholdsvis 66, 58 og 68 ungekull av jerv (2010, 2011 og 2012). Ut fra foreløpige tall for bestandsovervåkingen i 2013 er det registrert 33 kull på landsbasis, men sannsynligvis vil flere bli registrert i løpet av barmarkskontrollene som SNO gjennomfører i løpet av sommeren.

– Dette betyr at handlingsrommet for å gjennomføre hiuttak har vært mer begrenset denne våren. Tallene tyder på en nedgang i bestanden, og at vi nærmer oss bestandsmålet på 39 årlige ungekull, sier Sollie. *Kilde: Direktoratet for naturforvaltning.*

Tre ulver i Danmark

Minst tre ulver har vandret omkring på Jylland i Danmark de seneste månedene. Det viser resultatet fra de seneste DNA-analyser utført av Naturhistorisk Museum, Aarhus og Institut for Bioscience, Aarhus Universitet. Analysene omfatter prøver fra drepte hjorter, dâhjorter og rådyr samt fra ekskrementer.

Analysene viste at det har vært tre ulver i Danmark i starten av 2013. Alle tre ulver har på et tidspunkt oppholdt seg i de store midtjyske skogområder sør for Silkeborg og Herning. Alle ulvene var hanner så det er ikke noen umiddelbar sjanse for en ulvefamilie i Danmark i år. Ulven som har vært lengst tid i landet oppholdt sig i skogene sør for Silkeborg, i hei- og myrområder nordøst for Herning og i skogene sørøst for Holstebro. I to av områdene har ulven spist henholdsvis hjort og dâhjort. Ulven ble identifisert ved hjelp av det tyske DNA-registeret. Den stammer fra samme revir som Thy-ulven, dvs. Milkeler-reviret, og er altså født og oppvokst i Sachsen i Tyskland. Den har dermed vandret minst 850 km fra sitt fødested. Den er en halvbror til Thy-ulven. De har samme mor, men forskjellig far siden den dominerende hannen i reviret ble skiftet ut i 2010.

Til forskernes overraskelse kunne de to andre ulvene ikke identifiseres i det tyske registeret. De antas derfor å være av direkte polsk avstamning. Avstanden fra de kjente polske ulvefamilier til Danmark er ikke mye lenger enn avstanden fra de tyske.

Ulvene må på deres vei ha krysset både elver, Kielerkanalen og større veier. Det er kjent at i alle fall én ulv tidligere ble trafikkd drept i Slesvig før den eventuelt kunne ha tatt seg inn i Danmark.

Danmark med erstatningsordning

Ulven har etter 199 års fravær vendt tilbake til dansk natur, og nå skal mennesker og husdyr igjen venne seg til å leve side om side med et av Europas store rovdiret og med risikoen for at ulv kan gjøre skade på husdyr. Saueiere og andre bønder med husdyr vil derfor kunne få erstatning hvis de mister dyr på grunn av ulveangrep. Ordningen er midlertidig inntil forvaltningsplanen for ulv er klar.

– Det er viktig at vi får skapt klarhet i hvordan man skal forholde seg dersom en ulv har gjort skade i en saueflokk eller innhegning for griser. Den klarhet har vi nå med den midlertidige ordningen, som administreres av Naturstyrelsen, sier miljøminister Pia Olsen Dyhr.

Mårhunden sprer seg effektivt

Av Yngve Kvebæk

Mårhunden er et hundedyr av grevlingstørrelse med naturlig utbredelse i Øst-Asia. Arten ble introdusert av jakt- og næringsinteresser i de vestre deler av det tidligere Sovjetunionen i perioden 1928–1955 for å øke produksjonen av pelsvilt, både i farmer og i naturen. Drøyt 9.000 individer ble sluppet ut i det fri. Pr. 1984 hadde mårhunden kolonisert 1,4 millioner km² av Europa. I dag har Finland en svært stor bestand og utbredelsen i Europa når så langt sør som i Italia og Spania.

Mårhunden har ingen problemer med å overleve i vårt klima og sprer seg raskt til nye områder, men foreløpig har Norge sluppet godt unna i forhold til våre naboland. Den første dokumenterte ynglingen i Sverige var i 2006, men den første observasjonen skjedde allerede i 1945. Pr. 2013 var det i Norge 11 dokumenterte mårhundobservasjoner i følge en rapport fra Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet som tar for seg mårhunden i Skandinavia. Et individ merket i Bottenviken i 2010 vandret gjennom hele Nord-Sverige via Finland og inn i Kautokeino kommune. Det er den lengste vandringen registrert i

Dokumenterte funn av mårhund i Norge i perioden 2008–2013. © Rovbase.

løpet av en sommer (390 km). I mars 2011 ble individet skutt like utenfor Kautokeino. I 2007 ble det avlivet en årsvalp lenger vest i Kautokeino i tilknytning til elgjakt.

– Dette bekrefter at mårhunden har stor vandringskapasitet, og at et barskt vinterklima ikke er noe hinder for at den sprer seg. Vi kan imidlertid ikke konkludere med at mårhunden vil etablere seg i slike områder, sier seniorrådgiver Erik Lund i Direktoratet for naturforvaltning.

Trussel i våtmarker

Arten kan påvirke hekkesuksessen negativt for markhekkende våtmarksfugler og det antas å være årsaken til at frosk og padder stort sett har forsvunnet fra enkelte deler av den finske skjærgården. For øvrig har hunner og hanner samme atferdsmønster slik at begge kjønn godt kan bevege seg sammen inn i nye områder.

– Parvis spredning gjør at de raskere kan etablere seg i nye områder, i motsetning til hva som er vanlig hos for eksempel bjørn, hvor hannene sprer seg lenge før hunndyra. Undersøkelsene tyder på at mårhunden foretrekker å leve i våtmarker i lavereliggende strøk, og at dette vil være de første steder en kan forvente å finne nyetableringer, sier Lund.

Mårhund felt av Ben Arne Sotkajervi i Pasvik i 1997. Foto: Steinar Wikan,

Mårhund påkjørt og drept i Hattfjelldal høsten 2007. MMS-Foto: Erlend Krutnes.

Mårhunden er for det meste aktiv om natten, hvilket gjør den vanskeligere å observere. Erfaringer fra Sverige tilsier at bruk av viltkamera med natthunksjon er effektivt for å overvåke noen av de mest sannsynlige spredningskorridorane i tilknytning til etablerte mårhundbestander. Slike bestander finnes foreløpig ikke i områdene nær grensen mot Norge.

Det er i Finland registrert tettheter på opptil 30 mårhunder/km² i næringsrike våtmarker, men også vanlige tettheter på 4–10 dyr/km² vil være det mangedobbelte av andre rovdryttettheter i dag – f.eks. for rødrev som kan ha 0,5–1 dyr/km².

Nordisk prosjekt

Et annet mårhundprosjekt har kommet med en ny situasjonsrapport om arten. Geografisk omfatter prosjektet Sverige, Finland og Danmark i og med at det primært springer ut av EUs prosjektrammeverk, men Norge er representert i styringsgruppen og bidrar til finansieringen. Prosjektets overgripende mål er å forhindre etablering av denne fremmede arten i Sverige, Danmark og Norge.

Mårhundens karakteristiske, svarte ansikt er omkranset av lysere pels i pannen og på snuten, og dyret ligner derfor en vaskebjørn. Den kan likevel lett forveksles med arter som rødrev (særlig varianter av korsrev og rømt tamrev) eller grevling. Foto: Pekka J. Nikander.

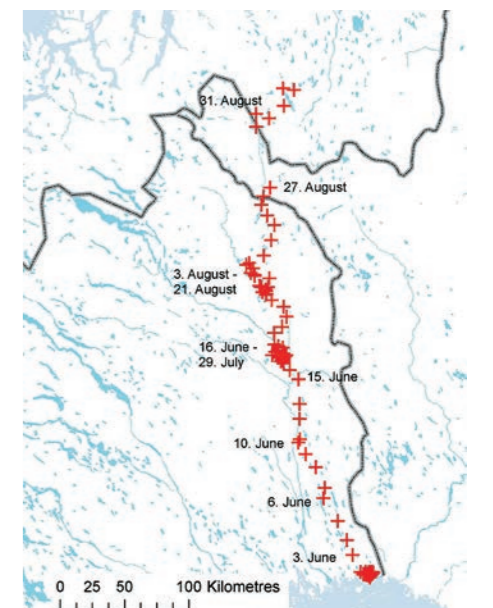
Fra september 2010 til september 2012 ble det rapportert inn 1.908 observasjoner av mulige mårhunder i Sverige og Danmark. I alt 404 kunne bekreftes som mårhund (225 i Sverige og 179 i Danmark). Totalt har 834 individer enten blitt fanget eller avlivet i de tre landenes prosjektområder i denne tiden (195 i Sverige, 156 i Danmark og 483 i området nærmest Torneälven i Finland). Prosjektet vurderer vinterpopulasjonen i Sverige pr. 2011 til et drøyt hundretall. Modelleringer tilsier også at populasjonen ikke har økt siden det aller første svenske mårhundprosjektet startet i 2008.

– Det internasjonale samarbeidet har vært avgjørende for begrensningen mårhundens etablering. Våre beregninger viser at uten forvaltningstiltak ville det være 10.000 individer i Sverige innen 15 år. Den meget raske populasjonsutviklingen uten forvaltningstiltak kan være vanskelig å forestille seg, men man kan sammenligne med utviklingen i Finland der man felte 800 individer i 1970, 85.000 i år 2000 og 180.000 i 2012, sier Fredrik Dahl – en av prosjektlederne.

– Å bekjempe arter som ikke hører hjemme i vår fauna er vanskelig og tar tid. Ofte er det umulig å utrydde helt hvis bestanden er koblet til andre populasjoner. Det blir da snarere aktuelt å holde bestanden nede på lavest mulig nivå og forhindre videre spredning. Dette er tilfelle i Sverige der mårhundforekomst bare er bekreftet i den nordligste delen av landet – fortrinnsvis i Tornedalen der den har

Kautokeinomårhundens vandring i løpet av sommer og høst. Den tilbrakte våren 2010 nær Haparanda ved den svensk-finske grensen før den la i vei på rask nordlig kurs. Gjennomsnittlig døgndistans mellom 3. og 15. juni var 13 km. Deretter holdt den seg rolig i halvannen måned før den fortsatte nordover. Den krysset GPS-lokaliserings var fra Kautokeino kommune nesten 390 km fra der den oppholdt seg tidlig i juni samme år. Den tilbrakte vinteren ved Kautokeino før den ble skutt i samme område i mars 2011. Kilde: NTNU/Svenska mårhundprosjektet 2008–2010.

innvandret fra Finland. På kort tid har man kommet langt i begrensningen av arten i Sverige og Danmark (dit arten kommer fra Tyskland) og i Finland der man fokuserer innsatsen i spredningssonen mot Sverige for å forhindre innvandring. En fri spred-

Bildet viser det nordiske prosjektets ulike forvaltningsverktøy – en KANU-felle, et senderutstyrt dyr med GPS/GSM-sender, samt at bildet er tatt av et viltkamera (som er plassert ved fellene slik at man raskt kan gripe inn ved fangst). Foto: Mårdhundsprosjektet – LIFE09 NAT/SE/000344.

ning fra Finland ville trolig være umulig å motstå og uten Danmarks innsats risikerer arten å spre seg inn i Sverige også fra sør, sier Dahl.

Varslingssystem

Prosjektet har iverksatt et varslingsystem i alle land i form av viltkameraer. Disse har levert mye dokumentasjon i grensesonene og gir dessuten en indikasjon på bestandsstatus. Det er også etablert et rapporteringssystem for allmennheten. Dette har vært nyttig i og med at de fleste uskadeliggjorte mårhundene er en direkte følge av allmennhetens observasjoner, selv om det for folk flest ikke er enkelt å identifisere arten med sikkerhet.

– Prosjektet bekrefter aldri en observasjon uten først å ha kontrollert den selv og uten å ha tydelige bevis på at det virkelig dreier seg mårhund. Og når en observasjon har blitt bekreftet forsøker vi primært å fange dyret eller avlive det. Alle mårhunder som fanges inn steriliseres (ikke i Finland) og utstyres med synlige øremerker og sendere får så å slippes fri, sier Dahl.

Viltkamerabilde (infrarødt) som avslører at et senderutstyrt hunddyr har funnet fram til en partner. Dette var en tredje hannen denne hunnen hadde oppsøkt. Hannen på bildet ble senere fanget inn. Foto: Mårdhundsprosjektet – LIFE09 NAT/SE/000344.

Mårdhundens sosiale natur (de lever med sin partner hele livet) gjør at de alltid søker en partner som derfor prosjektet ledes fram til. Disse blir igjen enten benyttet som senderdyr eller avlivet.

– Det bør påpekes at selv om vi ikke har bekreftet mårhund utenfor den nåværende utbredelse er det fullt mulig at det kan være et fåtall vandrende individer som vi ikke har oppdaget. Våre resultater viser at en mårhund kan vandre svært langt for å finne en partner, og det er derfor viktig at vi fortsetter å følge opp alle observasjoner også utenfor det nåværende utbredelsesområdet, sier Fredrik Dahl.

Aktuell lesning

Dahl, F. & Åhlén, P.-A. 2013. Mårdhundsprosjektet – lægesrapport 2013. Sveriges lantbruksuniversitet.

Herfindal, I., Melis, C., Dahl, F. & Åhlén, P.-A. 2012. Spatial ecology and habitat use by an invasive alien species – the raccoon dog in Scandinavia. NTNU report.

Management of the invasive Raccoon Dog (*Nyctereutes procyonoides*) in the north-European countries (LIFE09 NAT/SE/000344).

Endelig irske havørnunger

For første gang på hundre år har et havørnpar lyktes i å få fram unger i Irland.

Havørn har vært utryddet i Irland siden begynnelsen av 1900-tallet. Men takket være et irsk-norsk samarbeidsprosjekt med gjeninnføring av norske fugler er det på nytt håp for den irske bestanden.

Pionerparet fra Frøya først ute

For første gang på hundre år har et havørnpar lyktes i å få fram unger i Irland. Dette er det samme paret som skapte historie for et år siden da de som første par ute hekket i Mountshannon ved vestkysten av Lough Derg – en av Irlands største innsjøer.

Mountshannon-paret kommer opprinnelig fra Frøya. En fem år gammel hann og en fire år gammel hunn ble satt ut i Killarney nasjonalpark i henholdsvis 2008 og 2009.

I fjor var de unge og uerfarne, og avbrøt hekkingen. Men i januar var de allerede i gang med bygging av nytt reir, og i mars startet hekkingen. Nå har de endelig klart det, og fått fram to irsklekkede havørner.

Og gleden stopper ikke her. Også et annet havørnpar, opprinnelig fra Flatanger og Hitra, med tilhold i Killarney, har fått fram unger.

Første foto av de første havørnunge i Irland i nyere tid. To unger med foreldrefugl. Foto: Nigel Beers-Smith.

Godt nytt for irsk havørnbestand

– Vi er svært glade for at havørnene endelig lykkes, sier Allan Mee, prosjektleder for The Golden Eagle Trust i Irland. Fjorårets hekkforsøk i Mountshannon var en viktig begivenhet. Nå har arten tatt et viktig skritt videre, og fått fram de første ungene siden prosjektet startet. Til syvende og sist er vi helt avhengig av at ørnene får fram flyvedyktige unger, som igjen reproducerer, for å kunne lykkes med prosjektet på lang sikt.

Duncan Halley og Torgeir Nygård, koordinatorene for den norske delen av gjeninnføringsprosjektet, deler begeistringen.

– Dette er gledelige nyheter, sier Halley, og en viktig milepæl på veien mot en levedyktig havørnbestand. Vi gratulerer den irske prosjektgruppen, og ikke minst den irske regjeringen som har støttet prosjektet blant annet gjennom å ta tak i problemet med forgiftet åte som har vært et problem for havørn i Irland. Denne konstruktive tilnærming har vært en imponerende del av gjeninnføringsprosjektet.

Gjeninnføringsprosjektet startet i 2007. Siden da har 100 trønderske ørner fått et nytt hjem etter å ha blitt sluppet fri i Killarney National Park. Flere av disse har spredt seg over hele Irland, og etablert seg langs kysten og de mange innsjøene. Minst seks har også funnet veien til Skottland, men har vendt tilbake til Irland igjen.

Positivt for lokalsamfunn

En gjeninnføring av ørn blir positivt møtt blant lokalsamfunn og grunneiere, og bidrar også til økt turisme. Men ørnene er sårbare, særlig nå i rugefasen. Prosjektet oppfordrer derfor nysgjerrige til å benytte seg av teleskop og infomateriell på en egen overvåkingspost som er åpen for publikum. Med det håper de å uroe paret minst mulig. Dette lover godt for fram-

tidig hekking også i flere deler av Irland ifølge Mee.

– Havørner lever opptil 25–30 år, ofte i parforhold som gjerne varer livet ut. Med fortsatt støtte fra lokalbefolkningen går den irske havørnbestanden en lys framtid i møte. Kilde: NINA.

Asgeir Østvik samler ungfugl på Frøya. Foto: Duncan Halley/NINA.

Duncan Halley med ungfugl som skal til Irland. Foto: Gabriel Levy.

Fjellrev 2012

Foto: Paul Granberg.

Det nasjonale overvåkingsprogrammet for fjellrev kom i mars med resultatene fra 2012-sesongen. Våre Rovdyr gjengir deler av rapporten fra Norsk institutt for naturforskning her.

Utdrag fra: Ulvund, K., Flagstad, Ø., Eide, N. E. & Landa, A. 2013. Fjellrev i Norge 2012. Resultater fra det nasjonale overvåkingsprogrammet for fjellrev. NINA Rapport 909.

Figurer og tabeller gjenbrukes med tillatelse fra Norsk institutt for naturforskning (NINA) ©.

Fjellreven er karakterisert som kritisk truet på den norske rødlista. Den står også oppført som kritisk truet på den regionale europeiske rødlistevurderingen (EU25), men er på globalt nivå oppført i kategorien livskraftig. Til tross for fredning i mer enn 80 år har fjellreven i Norge inntil nylig vært i vedvarende tilbakegang, delbestander har dødd ut og store høyfjellsområder har lenge vært uten ynglende fjellrev. Overvåkingsprogrammet for fjellrev ble etablert i sin nåværende form i 2003, i tilknytning til den første Handlingsplanen for fjellrev (Direktoratet for naturforvaltning 2003). Programmet inneholder og bygger på systematiske registreringer og kontroller av fjellrevhi også før 2003. Mye av dette arbeidet ble finansiert av fylkesmennene i deler av Norge. Flere forskningsmiljøer har også bidratt med registreringer som er tatt inn i overvåkingsprogrammet.

Alle hilokaliteter har sitt unike Rovbase-nummer og ID-nummer basert på kommunenummer og løpenummer innenfor kommunen. Se Figur 1 og Tabell 1 for en oversikt over hiene

som er registrert og følges opp pr. i dag. Det er pr. i dag opplysninger om 891 hi i Hidatabasen hos NINA. Det ble funnet 31 nye hi i 2012, samtidig ble 17 hi tatt ut av databasen (gamle, forlatte hi og lokaliteter som ikke er fjellrevhi).

Fjellreven følger svingningene i smånagerbestandene tett og det er naturlig at det i bunnår for smånagerbestandene skjer få fjellrevynglinger. Kun ett fjellrevkull ble dokumentert i Norge i 2012 (Figur 2, Tabell 2), og denne fant sted på Oppdal i nærheten av Avlsstasjonen for fjellrev. Det var to rever med opphav fra Avlsstasjonen som fikk fire valper.

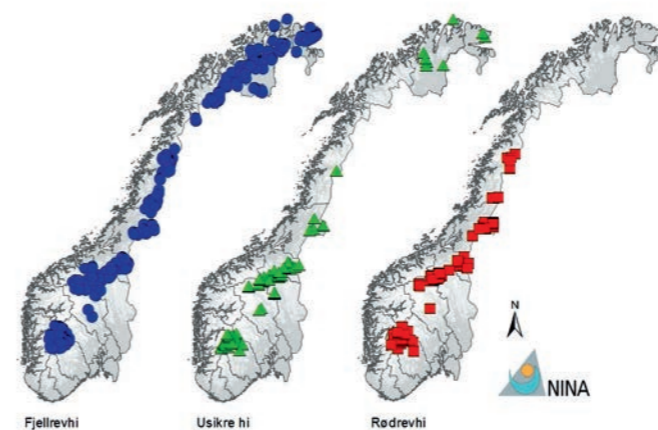
Genetiske analyser

Et viktig bidrag til overvåkingsarbeidet på fjellrev er de nye rutinene for DNA-analyser som er utviklet i løpet av de siste årene. Genetiske analyser på prøvemateriale samlet inn gjennom overvåkingen av fjellrev utføres ved genetikklaboratoriet på NINA. Ved å analysere ekskrementer, hår eller annet biologisk materiale fra rev funnet på fjellrevhi eller andre steder kan vi for en stor andel av innsamlede prøver fastslå art og haplotypetilørighet (mtDNA). mtDNAhaplotyping kan brukes for å skille farmrev (oppdrettsrev) fra villlevende fjellrev. Genetiske analyser av prøver knyttet til tilfeldige observasjoner gir oss således muligheten til å avgjøre om en har observert en vill fjellrev eller en farmrev. En god del av prøvene lar seg også analysere

for mikrosatelitter. Ved laboratoriet på NINA bruker vi 11 mikrosatelittmarkører som beskrevet i Norén mfl. (2005). Disse markørene gir hver av prøvene en DNA-profil og således en unik ID-kode som kan tilbakeføres til et bestemt individ i bestanden. Gjenfunn av individer over tid vil således gi verdifull informasjon om både overlevelse og forflytning av individer. Individidentifikasjon vil bli mer og mer sentralt i overvåkingsarbeidet på fjellrev, og vi vil etter hvert vurdere å bruke denne muligheten aktivt også når det gjelder estimering av bestandsstørrelsen ut fra fangst/gjefangstmetoder. Innsamling av prøver gjennom overvåkingsprogrammet er også sentralt for evaluering av overlevelse og etablering hos fjellrev satt ut fra avlsprogrammet.

Meldinger og gjenfunn

Under rovtiltobservasjoner i rovbasen er det meldt inn 104 observasjoner av fjellrev i denne rapporteringsperioden (01.10.2011–31.09.2012) (Figur 3). I alt 11 av disse er innmeldt via www.fjellrev.no. Vurderingen av disse observasjonene er: 56 usikre, 23 antatt sikker fjellrev og 25 dokumentert fjellrev. Ut i fra merknadsbeskrivelsene og geografisk funnsted så er det grunn til å anta at mange av de usikre observasjonene er fjellrev. Noen observasjoner er sannsynligvis også av rømt farmrev. Observasjoner vurderes relativt strengt og det er høyt krav til dokumentasjon. De fleste av de innmeldte observasjonene

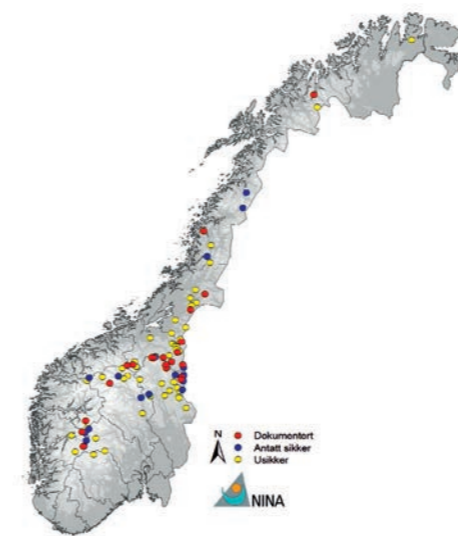

Figur 1. Revehi registrert i Hidatabasen pr 2012. Hiene er systematisert i forhold til arten som opprinnelig anla hiet (fjellrev eller rødrev). Hiene der det er usikkerhet om opprinnelse er angitt som usikre. N = 891 (fjellrev = 637, rødrev = 138 og usikre = 116).

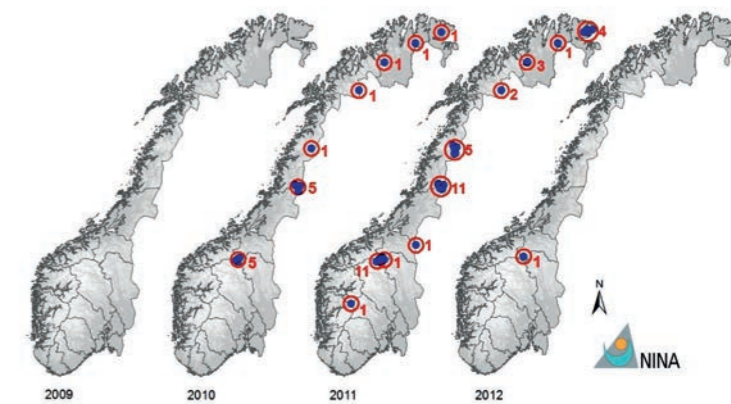
Tabell 1. Oversikt over hi med fjellrev- eller rødrevopprinnelse og type hi registrert gjennom overvåkingsprogrammet for fjellrev. Primærhi = ynglehi der valper blir født. Sekundærhi = hi som valper flyttes til. 1) Usikkert hvilken art som har etablert hiet. 2) Usikkert om hiet er et primær- eller sekundærhi.

Opprinnelse	Primærhi	Sekundærhi	Usikker ²⁾	Manglende opplysninger	SUM
Fjellrev	517	64	33	23	637
Rødrev	48	46	38	6	138
Usikker ¹⁾	19	15	82	0	116
SUM	584	125	153	29	891

er det umulig å etterprøve i felt, og de blir da stående som usikre. I 2011 rapporterte vi gjenfunn av 22 øremerkede rever satt ut av avlsprogrammet. For 2012 ble det besluttet at individer dokumentert med viltkamera enten på fôrautomater eller åteblokker ikke skulle rapporteres som observasjoner i rovbasen, så i 2012 er det bare et kjent individ som er dokumentert gjennom innmeldte observasjoner i rovbasen.

Figur 3. Observasjoner av fjellrev i 2012 (perioden 01.10.2011 – 31.09.2012). n = 104, dokumenterte (25), antatt sikre (23) og usikre (56).

Figur 2. Ynglinger av fjellrev i 2009 (n=0), 2010 (n=16), 2011 (n= 40) og 2012 (n=1).

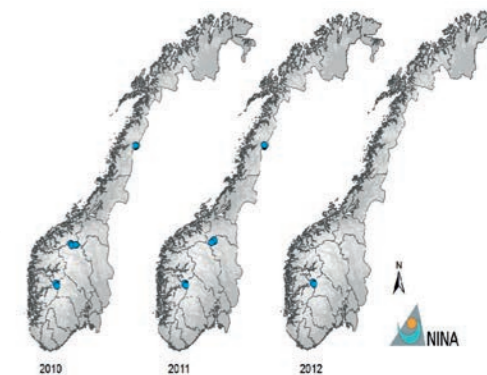
(Børgefjell, Engerdal og Geiteryggen). En av disse var satt ut fra avlsprogrammet og to var vandret inn fra Helags, Sverige. I tillegg er det mottatt to døde valper fra avlsstasjonen og rester etter døde valper fra tre hilokaliteter. Funn som sendes inn til NINA/Veterinærinstituttet obduseres. Det tas også ut prøvesett for ulike analyser.

Utsetting fra avlsprogrammet

Det ble vinteren 2012/2013 satt ut 14 fjellrevvalper fra årets produksjon på avlsstasjonen på Oppdal, alle på Finse. Det er også tidligere satt ut valper på Finse samt på lokaliteter i Knutshø, Junkeren og Saltfjellet (Figur 4, Tabell 2).

DNA-analyser 2012

På grunn av en langt høyere suksessrate for materiale som er samlet inn på vinteren har vi de siste årene prioritert DNA-analyse av vintermateriale foran sommermateriale. Både i 2011 og 2012 er det blitt samlet inn svært mange prøver. Av ressurs-hensyn har vi vært nødt til å prioritere et utvalg av prøvene som er sendt til analyse. Resultatet fra alle analyserte prøver er lagt inn i rovbasen. Status på prøver som av ressurs-hensyn ikke er analysert er også angitt i rovbasen. Tidligere har vi bestemt mtDNA-haplotypen for et utvalg prøver, spesielt

Figur 4. Utsetting av fjellrevvalper fra avlsprogrammet. 2010 (10 grupper, totalt 71 valper), 2011 (6 grupper, totalt 40 valper), 2012 (2 grupper, totalt 14 valper).

FVRs flotte t-skjorte

NB! Fotomontasje

*Koksgrå med ulveakvarell malt av Viggo Ree.
Tekst: Ulven – en naturlig del av norsk natur.*

*Str. S, M, L, XL
Pris kr 180 pr. stk. + porto*

Bestilles fra våre representanter i Østfold:

*Helga Riekeles
E-post: helgariেকেles@me.com
Tlf.: 69263709*

*Stein Karlsen
E-post: stei-ka3@online.no*

Klistremerker

Diameter: 12 cm

Pris kr 10 pr. stk. + porto

Foreningen Våre Rovdyr

Ledelse

Styreleder
Lennart Fløseth, Balaklava 7, 1513 Moss
p 69 27 02 00, mob 41 37 28 45

Kasserer
Morten Ree, Varsmoen 10, 7332 Løkken Verk
mob 48 17 79 73

Styremedlem
Arne Flor, Bergstien 18, 4842 Arendal
p 37 03 16 95, mob 48 11 12 35

Styremedlem
Erling Mømb, Østagrenda, 2485 Rendalen
p 62 46 82 12, mob 41 61 71 10

Styremedlem
Geir Sjøli, Sjøli, 2164 Skogbygda
p 63 90 85 35, mob 41 41 37 12

Styremedlem
Christin Valsjø, Hardlandsv. 2 B, 2615 Lillehammer
mob 90 53 95 83

Vararepresentanter
Toril Andresen, Gløtten 2, 1920 Sørumsand
mob 92 43 21 46

Espen Rolv Dahl, Nygata 50, 8618 Mo i Rana
mob 41 10 13 24

Leif Jensen, Roseberget 11, 1727 Sarpsborg
p 69 15 75 39, mob 41 47 22 35

Marius Sjøli, Stokstadv. 6 B, 2055 Nordkisa
mob 98 81 15 68

Daglig leder/redaktør
Yngve Kvebæk, Maridalsv. 225 C, 0467 Oslo
p 22 95 08 66, mob 91 54 41 91

Rådgiver
Berit Lind, Sophus Aars' v. 27, 0588 Oslo
mob 97 54 93 03

Rådgiver, samfunn og kommunikasjon
Hilde Valbjørn Hagelin, Haganv. 34, 2743 Harestua
mob 40 49 96 64

Informasjonskonsulent
Viggo Ree, Gomnesv. 139, 3530 Røyse
p 32 15 77 15, mob 98 64 57 75

Regionleder Troms og Finnmark
Therese Simonsen Rye, Utsikten 190, 9018 Tromsø
mob 95 02 57 61

Regionleder Hedmark
Erling Mømb, Østagrenda, 2485 Rendalen
p 62 46 82 12, mob 41 61 71 10

Regionleder Østfold
Lennart Fløseth, Balaklava 7, 1513 Moss
p 69 27 02 00, mob 41 37 28 45

Regionleder Sørlandet
Arne Flor, Bergstien 18, 4842 Arendal
p 37 03 16 95, mob 48 11 12 35

Bidrag til FVR

Foreningen Våre Rovdyr er for lengst godkjent under ordningen med gaver til frivillige organisasjoner. Det innebærer at du er fradragsberettiget for gavebeløp fra og med kr 500 til og med kr 12.000 enten det gis til ulvefondet, som ordinære gaver eller begge deler. Fradragsretten gjelder ikke kontingentbeløpet.

Din skatt blir redusert med 28 % av beløpet du overfører. Et gavebeløp på f.eks. kr. 1.000 (utover kontingenten) reduserer skatten med kr 280 slik at din reelle utgift blir kr 720.

FVR skal innberette beløpene til ligningsmyndighetene slik at din selvangivelse automatisk blir utfylt i relevante felt. Da trenger vi ditt personnummer, så påfør gjerne det på overføringen. Hvis ikke, så er det slett ikke noe problem. Vi tar bare kontakt eller skaffer fram opplysningen i henhold til godkjent prosedyre.

FVR har i mange år angitt kontingenten som minimumsbeløp med åpent beløpsfelt på kontingentgiroen. Mange medlemmer er således vant til å gi en stor eller liten slant ekstra til virksomheten. Kommer dette ekstrabeløpet opp i kr 500 eller over, så sørger vi for at det kommer til skattefradrag på din selvangivelse i henhold til ovennevnte ordning med gaver til frivillige organisasjoner.

Foreningen Våre Rovdyr
Postboks 195
2151 Årnes
Konto: 2800 11 12149

Ulvefondet

Konto 2800 10 08317

Foreningens formål

- * arbeide for at alle norske rovpattedyr og rovfugler skal leve i livskraftige bestander
- * arbeide for at også dyreartenes miljø beskyttes mot forringelse og ødeleggelse
- * spre faktaunderlag og saklig informasjon til massemediene og allmennheten, for derved å oppnå større forståelse for rovdynenes rolle i naturen og deres behov for egnete biotoper
- * støtte forskning på våre rovpattedyr og rovfugler
- * arbeide for at det ved jakt på de aktuelle artene skal tas hensyn til:
 - artenes reproduksjonstid
 - ungenes utvikling og avhengighet av foreldrene
 - artenes sosiale struktur og øvrige særtrekk
- * samarbeide med lokale, regionale og nasjonale myndigheter, samt øvrige interesseorganisasjoner for å finne måter å bevare dyr og biotoper på, og finne lempelige løsninger på konflikter som oppstår mellom menneskelige interesser og rovdyr.

Kontingentsatser 2013

Seniormedlem	min. kr 250
Seniormedlem + familiemedlem(mer)	min. kr 300
Juniormedlem (under 18 år)	min. kr 100
Bedriftsmedlem	min. kr 1000

Medlemskap inkluderer 4 hefter av Våre Rovdyr
Kun abonnement Våre Rovdyr: kr 250
Konto 2800 11 12149

Member/subscription abroad (NOK 300):
Sparebanken Soer, Arendal, Norway
SWIFT/BIC-code: AASPNO22
IBAN number: NO872800112149

Foreningen Våre Rovdyr

Postboks 195
2151 Årnes

E-post: fvr@fvr.no
Tlf.: 22 23 23 89

Web: www.fvr.no

